

การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง:กรณีศึกษา
กองทุนหมู่บ้านกุดหัวช้าง หมู่ที่ 4 ตำบลโนนคำ
อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดำเนินการตามหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต
สาขาวิชาเทคโนโลยีการจัดการ
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี
ปีการศึกษา 2545

บทคัดย่อ

วันวิสาข์ นิมสูงเนิน : การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง : กรณีศึกษา

กองทุนหมู่บ้านกุดหัวช้าง

อาจารย์ที่ปรึกษา: อาจารย์รณภักดิ์ ชินกุลกิจนิวัฒน์, 111 หน้า

สารนิพนธ์ฉบับนี้เนื้อหาเป็นรายงานการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองกรณีศึกษา หมู่บ้านกุดหัวช้าง หมู่ที่ 4 ตำบล โนนคำ อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา ดำเนินการเก็บข้อมูลระหว่างวันที่ 15 ธันวาคม 2544 ถึงวันที่ 30 มิถุนายน 2545

เนื้อหาสารนิพนธ์แบ่งออกเป็น 5 บท บทที่ 1 เป็นบทนำ กล่าวถึงความสำคัญของการประเมินโครงการ ความมุ่งหมายของการประเมิน ตลอดจนวิธีศึกษาค้นคว้า บทที่ 2 เป็นความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการประเมินโครงการ บทที่ 3 เป็นวิธีการดำเนินการประเมินโครงการ บทที่ 4 เป็นผลของการประเมินโครงการ บทที่ 5 เป็นบทสรุปและข้อเสนอแนะ ของกองทุนหมู่บ้านกุดหัวช้าง มีกองทุนเพื่อเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้าน สำหรับการลงทุนเพื่อการพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ พัฒนาหมู่บ้านให้มีขีดความสามารถในการจัดระบบการบริหารกองทุนของตนเอง เสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้าน เสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในหมู่บ้าน และสามารถรักษากองทุนของตนเองให้ยั่งยืนตลอดไป

สาขาวิชาเทคโนโลยีการจัดการ

ลายมือชื่อนักศึกษา.....

วันวิสาข์ นิมสูงเนิน

ปีการศึกษา 2545

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

ลายมือชื่ออาจารย์ร่วมปรึกษา.....

หน้าอนุมัติ

อาจารย์ที่ปรึกษา และกรรมการสอบ ได้พิจารณาสนิพนธ์ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตสาขาการจัดการและการประเมินโครงการ ของสำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีได้

อาจารย์ที่ปรึกษา

 (อาจารย์ธณกิตต์ ชินกุลกิจนิวัฒน์)

กรรมการสอบ

 (อาจารย์ชวาน์ หิรัญดีชะกุล)

อนุมัติให้สารนิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาการจัดการและการประเมินโครงการ

 (รองศาสตราจารย์ทรงพร ทาเจริญศักดิ์)

คณบดีสำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม

วันที่.....เดือน.....พ.ศ. 2545

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์นี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ บุคคลและกลุ่มบุคคลต่าง ๆ ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษา แนะนำ ช่วยเหลืออย่างดียิ่งทั้งในด้านวิชาการ และด้านการดำเนินงาน วิจัย อาทิ เช่น

- อาจารย์รณกิตต์ ชินกุลกิจนิวัฒน์ อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์
- รองศาสตราจารย์ ดร.คณิต ไชมุกต์, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ขวัญกมล กลิ่นศรีสุข, อาจารย์ ดร.ไทย ทิพย์สุวรรณกุล, อาจารย์ ดร.พัฒนา กิตติอาษา และคณาจารย์ประจำสาขาวิชาเทคโนโลยีการจัดการ สำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ที่ให้ความรู้ทางวิชาการ
- พัฒนาชุมชนอำเภอสูงเนิน ที่ให้คำปรึกษาด้านการปฏิบัติการให้พื้นที่
- นายอำเภอ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ประธานกรรมการกองทุนหมู่บ้านที่ให้ข้อมูล และอำนวยความสะดวก และขอขอบคุณพี่น้องในหมู่บ้าน ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ต่าง ๆ

ท้ายนี้ ขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดา ที่ให้การเลี้ยงดูอบรมและส่งเสริมการศึกษา เป็นอย่างดีตลอดมา จนทำให้ผู้วิจัยประสบความสำเร็จในชีวิต

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี

วันวิสาข นิมสูงเนิน

สารบัญ

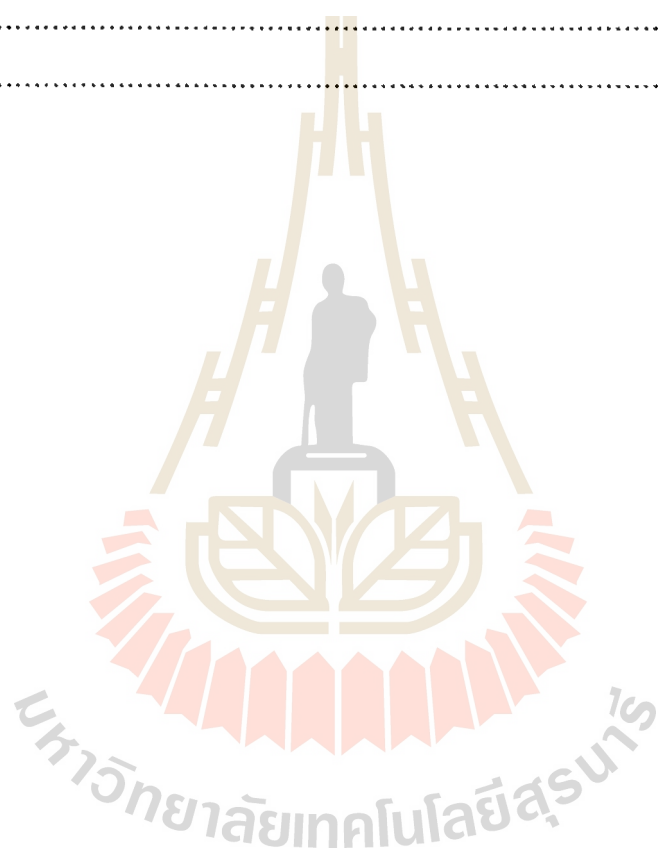
หน้า

บทคัดย่อ.....	ก
หน้าอนุมติ.....	ข
กิตติกรรมประกาศ.....	ค
สารบัญ.....	ง
สารบัญตาราง.....	จ
บทที่ 1 บทนำ	
1. หลักการและเหตุผล.....	1
2. หลักการและเหตุผล.....	1
3. กรอบความคิดทฤษฎี.....	2
4. วิธีการดำเนินการ.....	5
5. ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการประเมินโครงการ.....	5
บทที่ 2 เอกสารที่เกี่ยวข้อง	
1. นโยบาย หลักการ วัตถุประสงค์ และระเบียบกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองแห่งชาติ.....	6
2. ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ.2544.....	7
3. แบบติดตามสังเกตการณ์คัดเลือก คณะกรรมการกองทุน.....	10
4. แบบคำขอขึ้นทะเบียนและประเมินความพร้อมของ กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง.....	11
5. การพิจารณาเงินกู้สำหรับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง.....	13
6. หลักการประเมิน โครงการแบบซัพพอร์ตโมเดล.....	14
7. การวิเคราะห์ โครงการเพิ่มประสิทธิภาพกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง.....	15
8. เอกสารหลักวิชาอื่น ๆ.....	15
บทที่ 3 วิธีการดำเนินการประเมินโครงการ	
1. วิธีการประเมิน โครงการ.....	16
2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	16
3. ตัวแปรและตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมิน โครงการ.....	16
4. เครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน โครงการ.....	20

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	20
6. การวิเคราะห์ข้อมูล.....	21
บทที่ 4 ผลการติดตามการประเมินโครงการ	
1. ผลการประเมินบริบทชุมชน.....	23
2. ผลการประเมิน โครงการ โดยภาพรวม.....	38
3. ผลการทดลองวิธีการใหม่.....	41
4. ผลการประมวลเทคนิควิธีทำธุรกิจของผู้กู้.....	41
5. ผลอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นจาก โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ.....	42
6. สรุปการบรรลุวัตถุประสงค์ของการประเมิน โครงการ.....	42
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	
1. วัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ.....	45
2. วิธีดำเนินงาน.....	45
3. ผลการดำเนินงาน.....	45
4. อภิปรายผล.....	46
5. ข้อเสนอแนะ.....	48
บรรณานุกรม.....	49
ภาคผนวก.....	50
ภาคผนวก ก.....	51
ภาคผนวก ข.....	59
ภาคผนวก ค.....	61

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1.....	33
2.....	34
3.....	35
4.....	36
5.....	37

บทที่ 1

บทนำ

1. หลักการและเหตุผล

กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเป็นนโยบายเร่งด่วนของรัฐบาลปัจจุบัน โครงการนี้มีลักษณะใกล้เคียงกับโครงการเงินผันที่มุ่งเน้นรายจ่ายเพื่อชนบท และผันเงินทุนจากสถาบันการเงินสู่เกษตรกร ในส่วนที่เป็นโครงการที่ท่าอย่างรีบด่วนและเป็นการปล่อยสินเชื่อให้แก่ชาวบ้านในชนบท มีลักษณะเหมือนกับโครงการกองทุนเพื่อแก้ไขปัญหาคอขวดความยากจน แต่ครอบคลุมเป้าหมายมากกว่า จำนวนเงินมากกว่า และดำเนินการได้รวดเร็วกว่าและกองทุนหมู่บ้านก่อให้เกิดการเพิ่มขึ้นของรายจ่ายภาคเอกชนมากขึ้น อย่างไรก็ตามประชาชนส่วนใหญ่ขาดเงินทุนหมุนเวียนมีการใช้สินเชื่อในระบบไม่เป็นที่นิยมเพราะกระบวนการพิจารณาที่ยุ่งยากและซับซ้อน การมีกองทุนหมู่บ้านซึ่งกระบวนการพิจารณาสินเชื่อกระทำโดยกรรมการที่เป็นคนในหมู่บ้าน และวงเงินที่สูงกว่าเงินกองทุน กข.คจ. และ SIF มีส่วนช่วยลดปัญหาการกู้ยืมจากแหล่งเงินทุนนอกระบบที่ต้องเสียผลตอบแทนสูงของชาวชนบท และเป็นการสร้างศักยภาพในการถึงพาดนเองอย่างยั่งยืน อันเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจฐานรากของประเทศ รวมทั้งเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในอนาคต

เพื่อให้ทราบว่า โครงการกองทุนหมู่บ้านแต่ละชุมชนท้องถิ่นบรรลุวัตถุประสงค์ตามเจตนารมณ์ข้างต้นมากน้อยเพียงใด จึงสมควรมีการประเมินกองทุนหมู่บ้าน โดยนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต ที่เข้ามาประจำในหมู่บ้านนั้น ๆ และเรียบเรียงรายงานการประเมินในรูปแบบของ สารนิพนธ์ (Substantive Report) เพื่อแสดงให้เห็นความสำเร็จตลอดจนจุดอ่อนที่ควรปรับปรุงของแต่ละท้องถิ่น และเพื่อเป็นการพัฒนาความรู้ความสามารถของนักศึกษาด้านการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น

2. วัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ

2.1 เพื่อทราบว่ากระบวนการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติบรรลุเป้าหมายมากน้อยเพียงใด

2.1.1 ท้องถิ่นชุมชนมีกองทุนหมุนเวียนเพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้หรือสวัสดิภาพของสมาชิก

2.1.2 ท้องถิ่นชุมชนมีความสามารถในการบริหารจัดการกองทุน

2.1.3 ส่งเสริมกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านและชุมชนเมืองในการเรียนรู้ การสร้างและพัฒนาความคิดริเริ่ม เพื่อแก้ไขปัญหาและเสริมสร้างศักยภาพ และส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในหมู่บ้านและชุมชนเมือง

2.1.4 กระตุ้นเศรษฐกิจ ในระดับฐานรากของประเทศรวมทั้งเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในอนาคต

2.1.5 เสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง

2.2 เพื่อทราบว่ามีปัจจัยด้านบวกและด้านลบ ที่ส่งเสริมและขัดขวางการบรรลุเป้าหมาย ดังกล่าว มีอะไรบ้าง

2.3 เพื่อให้กระบวนการทำสารนิพนธ์เป็นกระบวนการสร้างเครือข่ายของกิจการ เพื่อการเรียนรู้ซึ่งมีความเชื่อมโยงระหว่างกันภายในชุมชนท้องถิ่นระดับหมู่บ้าน ระดับตำบลและระดับประเทศ

2.4 เพื่อให้ได้ตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชนในทัศนะของประชาชนพื้นที่เป้าหมายและเพื่อทราบข้อมูลระดับความเข้มแข็งของชุมชนตามตัวชี้วัดที่ทางกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองกำหนด

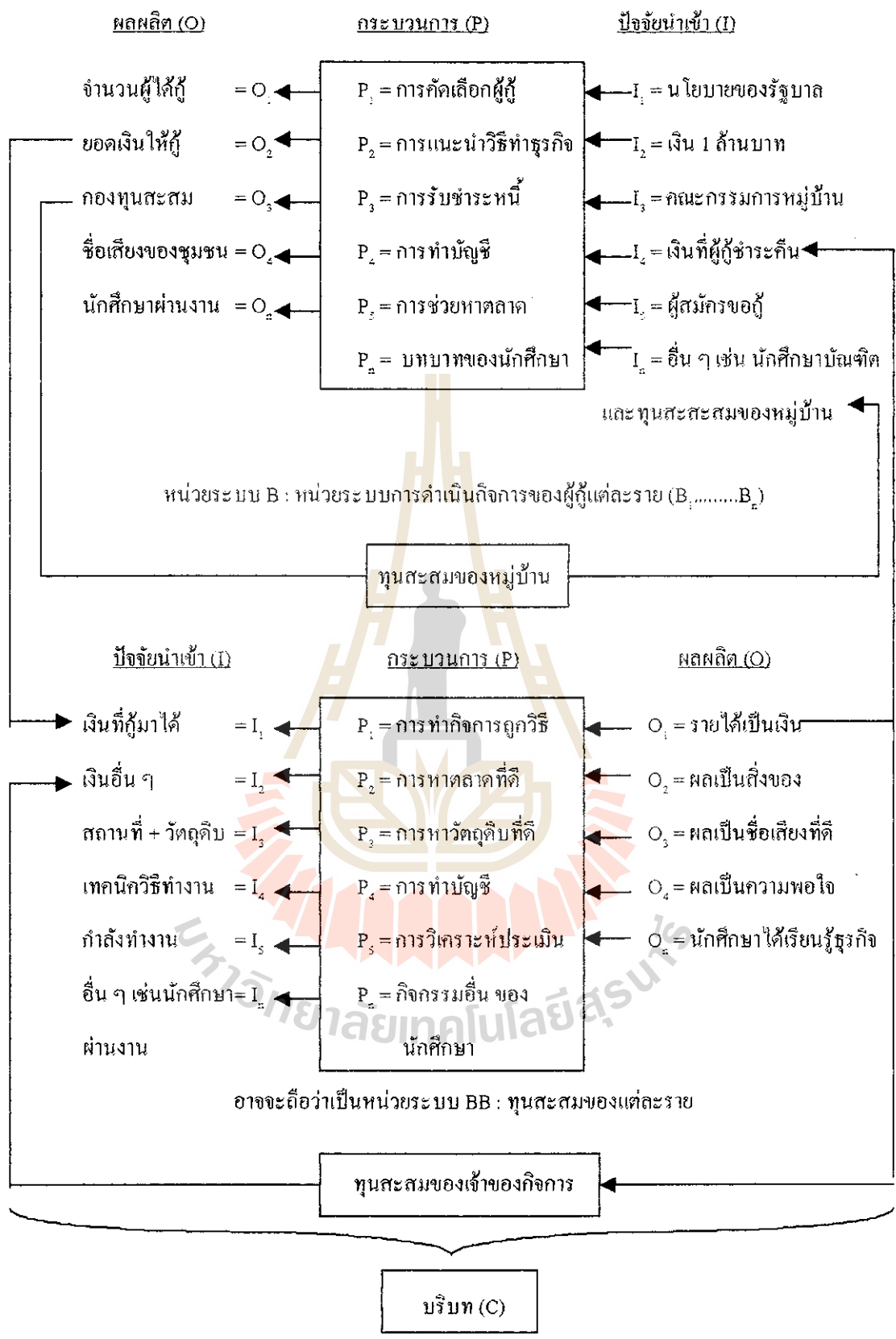
3. กรอบความคิดทฤษฎี

กรอบความคิดทฤษฎี (conceptual Framework) หรือต้นแบบทางความคิดที่ผู้เขียนสารนิพนธ์ ในการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองครั้งนี้ ได้แก่ ต้นแบบทางคิดเชิงระบบที่เรียกว่า “ซีพีพีโมเดล” และแบบมีส่วนร่วม โดยมีความหมายดังนี้

ซีพีพีโมเดล

C	ข้อมูลจาก	Context	คือ บริบทของหน่วยระบบ
I	ข้อมูลจาก	Input	คือ ปัจจัยนำเข้าหน่วยระบบ
P	ข้อมูลจาก	Process	คือ กระบวนการของหน่วยงาน
P	ข้อมูลจาก	Product	คือ ผลผลิตของหน่วยระบบ

หน่วยระบบ A : หน่วยระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้กู้

แผนภูมิที่ 1 แสดงองค์ประกอบภายในของกองทุนหมู่บ้านในรูปแบบของ "ซิฟท์ โมเดล"

แผนภูมิที่ 2 ระบบการทำงานของโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
 แผนภูมิที่ 2 นี้ แสดงภาพโดยรวมของการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านและผู้กู้จึง
 ประกอบด้วย 2 ส่วน

ส่วนที่ 1 เป็นหน่วยระบบ A ได้แก่ หน่วยการบริหารจัดการและแนะนำ ส่งเสริมผู้กู้
 โดยมีหน่วยระบบสะสมทุนเป็นหน่วยระบบพ่วง คือ หน่วยระบบ AA

ส่วนที่ 2 เป็นหน่วยระบบ B ได้แก่ หน่วยระบบการดำเนินกิจการของผู้กู้แต่ละราย
 โดยมีหน่วยระบบสะสมทุนเป็นหน่วยระบบพ่วง คือ หน่วยระบบ BB

สำหรับหน่วยระบบ A มีปัจจัยนำเข้า ได้แก่ I ตามระบบการต่าง ๆ ดังปรากฏในแผน
 ภูมิ มีกระบวนการทำงาน ได้แก่ P ตามรายการต่าง ๆ ดังปรากฏในแผนภูมิ และมีผลผลิต ได้แก่ O
 ตามรายการต่าง ๆ ดังปรากฏในแผนภูมิ

หน่วยระบบ B คล้ายกันกับหน่วยระบบ A คือ เป็นหน่วยระบบของผู้กู้แต่ละคน มี
 ปัจจัยนำเข้า ได้แก่ I จะนำมาประกอบกิจการของผู้กู้แต่ละรายมี P คือ กระบวนการทำอาชีพตาม
 รายการและมี O ได้แก่ ผลผลิตตามรายการ

ความเชื่อมโยงที่สำคัญของหน่วยระบบ A และ B คือ หน่วยระบบของกองทุนเป็นผู้
 ให้เงินกู้ แก่หน่วยระบบ B และอาจจะช่วยหาตลาดจำหน่ายสินค้าบางอย่าง ตลอดจนช่วยหาวิธี
 แนะนำดำเนินกิจการให้ได้ผลดี ส่วนหน่วยระบบ B เมื่อดำเนินการได้ผลดี ส่งคืนเงินกู้พร้อมดอก
 เบี้ยให้กับหน่วยระบบ A

บริบท (C) ในที่นี้หมายถึงบริบทของหน่วยระบบ A และ B เช่นสภาพภูมิประเทศ
 และประชากรของชุมชน ตลอดจนสภาพทางเศรษฐกิจโดยทั่วไปของประเทศและนโยบายของรัฐ
 บาลเกี่ยวกับกองทุน

แบบมีส่วนร่วม คือ กระบวนการที่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับโครงการได้ร่วมกันศึกษา
 เก็บรวบรวมวิเคราะห์ข้อมูล และตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการของตนเอง จะทำให้ผู้ร่วมโครงการ
 สามารถพัฒนาตนเองและสร้างพลังอำนาจในตนเอง

โครงการได้เรียนรู้ร่วมกันถึงประเด็นต่อไปนี้

1) โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ได้ดำเนินไปตามเป้าหมายสอดคล้องกับ
 วัตถุประสงค์มากน้อยเพียงใด

2) เกิดผลกระทบหรือเปลี่ยนแปลงอะไรบ้าง ผลกระทบเหล่านี้ผู้ที่จะตอบได้ดีที่สุด
 คือชาวบ้านในชุมชน ผู้วิจัยต้องเข้าไปสัมผัสโดยตรง และสังเกตอย่างต่อเนื่อง

3) ข้อมูลและทิศทางที่เป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงและพัฒนาดำเนินงานใน
 อนาคต

4) ประสิทธิภาพการทำงานโครงการพัฒนาว่าได้อะไร ทำอย่างไร และเกิดผลอย่างไร ประสิทธิภาพของชาวบ้านจะทำให้สามารถเรียนรู้ และปรับตัวปรับโครงการให้เหมาะสมในอนาคต

4. วิธีการดำเนินการ

ขั้นที่ 1 ศึกษาให้เข้าใจวัตถุประสงค์ของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

ขั้นที่ 2 ศึกษาสภาพการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านในชุมชนท้องถิ่น ที่ผู้ทำสารนิพนธ์ปฏิบัติงาน

ขั้นที่ 3 ใช้ชีพชีโมเดลวิเคราะห์กองทุนหมู่บ้าน และกำหนดตัวชี้วัด ตลอดจนตัวแปรที่จะทำการเก็บข้อมูล

ขั้นที่ 4 การวางแผนเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับตัวชี้วัด โดยมีการเก็บข้อมูลจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ

ขั้นที่ 5 ประมวลผลสังเคราะห์ข้อมูลตามประเด็นที่จะต้องการเขียน

ขั้นที่ 6 ลงมือเขียนสารนิพนธ์

5. ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการประเมินโครงการ

ผลการศึกษานี้จะได้ประโยชน์ดังนี้

5.1 ได้ทราบและมีความรู้ความเข้าใจกระบวนการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

5.2 ได้ทราบและเข้าใจปัจจัยต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

5.3 เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ให้พึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน และเป็นแนวทางวัดความสำเร็จในโครงการพัฒนาต่าง ๆ ระดับหมู่บ้านและชุมชน

5.4 ผู้ศึกษาได้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษาที่มีระเบียบวิธีที่เป็นวิทยาศาสตร์ อันจะนำไปสู่การคิดริเริ่มปัญหาต่าง ๆ อย่างมีระบบได้

บทที่ 2

เอกสารที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง กรมศึกษา บ้านกุดหัวช้าง หมู่ที่ 4 ตำบลโนนคำ อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา ทั้งที่เป็นนโยบาย หลักระเบียบและวิธีปฏิบัติต่าง ๆ รวมทั้งแนวคิดทฤษฎีการประเมินและหลักวิชาการที่เกี่ยวข้องกับ กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ซึ่งมีเนื้อหา ดังนี้

การจัดทำสารนิพนธ์ในบทนี้ ได้ประมวลแนวความคิดหรือมีเอกสารที่เกี่ยวข้องและได้นำมา ประมวลจากแนวความคิดทฤษฎีเกี่ยวกับข้อมูลต่าง ๆ เพื่อได้นำเนื้อหาและหลักวิชาการต่าง ๆ ในด้าน การประเมินที่นำมาประเมินในครั้งนี้มีความถูกต้องและสมเหตุสมผลในทางวิชาการและด้านเนื้อหา สาร

1. นโยบาย หลักการ วัตถุประสงค์และระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

1.1 นโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

นโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติของรัฐบาลซึ่งมี พ.ต.ท. ดร.ทักษิณ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรี เป็นนโยบายที่สำคัญยิ่งในการต่อสู้กับปัญหาความยากจนของประชาชนส่วนใหญ่ เพื่อเป็นการเสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านและชุมชนเมืองในด้านการเรียนรู้ การ สร้างและการพัฒนาความคิดริเริ่มและแก้ไขปัญหาและเสริมสร้างศักยภาพทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม ของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองและพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้มีขีดความสามารถใน การจัดระบบบริหารการจัดการเงินกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

1.2 หลักการสำคัญของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

นโยบายดังกล่าว จะประสบความสำเร็จได้ควรประกอบด้วยหลักสำคัญ 4 ประการคือ

1.2.1 ความพร้อม ความสนใจ และการมีส่วนร่วมของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชน เมือง

1.2.2 ความพร้อมของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ทั้งในด้านความรู้ และประสบการณ์ในการบริหารจัดการกองทุน

1.2.3 ความพร้อม ของระบบตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินงานของคณะกรรมการกองทุนโดยสมาชิก

1.2.4 ความพร้อมของการบริหารจัดการที่สอดคล้องที่เกื้อกูลกันระหว่างกองทุนหมู่บ้านหรือชุมชนเมืองกับกองทุนอื่น ๆ ที่หน่วยงานราชการจัดตั้งขึ้นในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง

1.3 วัตถุประสงค์ ในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง มีดังนี้

1.3.1 เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง สำหรับการลงทุนเพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ หรือลดรายจ่ายบรรเทาเหตุฉุกเฉิน

1.3.2 ส่งเสริมและพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้มีขีดความสามารถในการจัดระบบและบริหารจัดการเงินทุนของตนเอง

1.3.3 เสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านและชุมชนเมืองในการเรียนรู้ และสร้างพัฒนาความคิดริเริ่ม เพื่อแก้ไขปัญหาและเสริมสร้างศักยภาพและส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในหมู่บ้านและชุมชนเมือง

1.3.4 กระตุ้นเศรษฐกิจในระดับรากฐานของประเทศรวมทั้งเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจในระดับฐานรากและสังคมของประเทศในอนาคต

1.3.5 เสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง

1.4 ระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติมีระเบียบที่เกี่ยวข้องดังนี้

1.4.1 ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544

1.4.2 ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากประกาศในราชกิจจานุเบกษา

1.4.3 ให้ประธานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติรักษาตามระเบียบนี้

2. ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544

ในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติสำหรับเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอีกทั้งเพื่อให้ท้องถิ่นมีขีดความสามารถในการจัดระบบและบริหารจัดการเงินกองทุนของตนเองเพื่อสร้างศักยภาพความเข้มแข็งเพื่อให้การดำเนินงานตามนโยบายเร่งด่วนจึงได้จัดทำระเบียบกองทุนขึ้นมาเพื่อให้ประชาชนทำความเข้าใจ โดย

อาศัยอำนาจความแห่งระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 ประกอบไปด้วย 2 หมวด

หมวด 1 คณะกรรมการคณะหนึ่ง เรียกว่า “คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ” โดยมีชื่อเรียกว่า กทบ. ประกอบด้วยนายกรัฐมนตรีหรือรองนายกรัฐมนตรีและ รัฐมนตรีต่าง ๆ ที่ได้รับมอบหมายให้เป็นคณะกรรมการโดยคณะกรรมการแต่งตั้งกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ จำนวนไม่เกิน 3 คน ให้มีที่ปรึกษาคณะกรรมการซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งโดยคำแนะนำของคณะกรรมการจำนวนอย่างน้อย 3 คน แต่ไม่เกิน 7 คน กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิพ้นจากตำแหน่งก่อนครบวาระหรือในกรณีที่คณะรัฐมนตรีแต่งตั้งกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิเพิ่มขึ้นในระหว่างที่กรรมการซึ่งแต่งตั้งไว้แล้วยังมีวาระอยู่ในตำแหน่ง

การพ้นจากตำแหน่งตามกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิพ้นจากตำแหน่งเมื่อ

1. ตาย
2. ลาออก
3. เป็นบุคคลล้มละลาย
4. คณะรัฐมนตรีมีมติให้พ้นจากตำแหน่ง
5. เป็นคนไร้ความสามารถหรือคนเสมือนไร้ความสามารถ
6. ได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก

ในการประชุมของคณะกรรมการต้องมีกรรมการมาประชุม ไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการทั้งหมดจึงจะเป็นองค์ประชุมและในการประชุมคราวใด ที่ประธานกรรมการไม่มาประชุมหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ให้รองประธานกรรมการผู้มีอาวุโสตามลำดับ

การวินิจฉัยชี้ขาดที่ประชุมให้ถือเสียงข้างมากกรรมการคนหนึ่งให้มีเสียงหนึ่งในการลงคะแนนถ้าคะแนนเสียงเท่ากันให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเป็นเสียงชี้ขาด คณะกรรมการมีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

1. กำหนดนโยบายการจัดตั้งและแนวทางการบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองและกองทุน
2. กำหนดแผนการจัดหาเงินทุนหมู่บ้านและแผนการจัดสรรให้แก่กองทุน
3. จัดทำร่างกฎหมายเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง และแผนการจัดสรรให้แก่กองทุน

4. กำหนดแผนงาน และออกระเบียบ ข้อบังคับประกาศในการจัดตั้งและแนวทางการบริหารกองทุน

5. ออกระเบียบเกี่ยวกับการรับเงิน การจ่ายเงิน การเก็บรักษาเงิน จัดหาและจัดสรรผลประโยชน์ของกองทุน

6. ออกระเบียบเกี่ยวกับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและการบริหารกองทุน

7. แต่งตั้งคณะกรรมการ คณะทำงาน เพื่อดำเนินการตามระเบียบนี้

8. ออกระเบียบ คำสั่ง และประกาศอื่น ๆ เพื่อปฏิบัติการตามระเบียบนี้

9. เพื่อประโยชน์ในการบริหารงานสำนักงาน อาจมีคำสั่งให้ราชการไปช่วยปฏิบัติงานเป็นเจ้าหน้าที่ของสำนักงานได้

10. รายงานผลการดำเนินงานปัญหาและอุปสรรค รวมทั้งฐานะการเงินของกองทุนให้คณะรัฐมนตรีทราบอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

11. ปฏิบัติหน้าที่อื่น หรือตามที่กฎหมายอื่นบัญญัติให้เป็นอำนาจและหน้าที่ของคณะกรรมการหรือตามที่คณะรัฐมนตรีมอบหมาย

หมวด 2 สำนักคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

สำนักคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ในสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี โดยมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

1. ทำหน้าที่เป็นสำนักงานเลขานุการและคณะกรรมการ
2. ปฏิบัติงานธุรการของคณะกรรมการที่ปรึกษาคณะกรรมการ และคณะอนุกรรมการ
3. ศึกษารวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการดำเนินงานของคณะกรรมการ

และของกองทุน

4. ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้ทราบถึงการจัดตั้ง นโยบาย และแนวทางการบริหารกองทุน

5. ดำเนินการและประสานงานกับส่วนราชการ และองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อเตรียมความพร้อมในการจัดตั้งกองทุนและแนวทางการบริหารกองทุน

6. จัดให้มีหรือสนับสนุนให้มีการประชุมชี้แจงและฝึกอบรมบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานกองทุน

7. พิจารณาสื่อความคิดเห็นต่อคณะกรรมการในการพิจารณาแผนการบริหารและจัดการ
กองทุน

8. ให้การสนับสนุนปรึกษาหารือ และข้อเสนอแนะแก่คณะกรรมการที่เกี่ยวกับนโยบาย
ระเบียบ

9. ดำเนินการหรือมอบหมายให้หน่วยงานอื่น ๆ ดำเนินการให้ส่วนที่เกี่ยวข้องกับกองทุน

10. รายงานผลการปฏิบัติงานประจำปีของสำนักงานเสนอต่อคณะกรรมการ

11. ดำเนินการอื่นใดตามที่คณะกรรมการมอบหมาย

3. แบบติดตามสังเกตการณ์คัดเลือกคณะกรรมการกองทุน

การจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านกุดหัวช้าง หมู่ที่ 4 มีการเรียกประชุมโดยผู้ใหญ่บ้าน เรียกประชุม
ตัวแทนแต่ละครัวเรือนเพื่อทำการเปิดเวทีชาวบ้าน ในการดำเนินการคัดเลือกคณะกรรมการกองทุน
หมู่บ้านโดยมีการสนับสนุน จากอำเภอเป็นผู้ให้คำปรึกษา แนะนำให้ความช่วยเหลือ

ระเบียบข้อบังคับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านกุดหัวช้าง หมู่ที่ 4 มีดังนี้

1. ที่ตั้งกองทุนหมู่บ้านเลขที่ 5 หมู่ที่ 4 ตำบลโนนคำ อำเภอสูงเนิน
จังหวัดนครราชสีมา

2. วัตถุประสงค์ในจัดตั้งกองทุน

- เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนให้แก่สมาชิก
- เพื่อส่งเสริมออมทรัพย์ ด้วยวิธีการถือหุ้น การฝากเงิน สัจจะการเงิน รับฝาก
- เพื่อให้บริการ เงินกู้แก่สมาชิก

3. คุณสมบัติของสมาชิก

- เป็นผู้ที่พักนำ หรือพักอาศัยอยู่ในหมู่บ้านกุดหัวช้าง เป็นระยะเวลาไม่
น้อยกว่า 1 ปี
- เป็นผู้ที่มีนิสัยอันดีงาม มีความรู้ ความเข้าใจ เห็นชอบด้วยหลักการของกองทุน
และสนใจที่จะเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมของกองทุน
- เป็นผู้พร้อมที่จะปฏิบัติตามระเบียบของกองทุน
- อดทน เลียสละ เห็นแก่ประโยชน์ของกองทุนเป็นที่สำคัญ
- มีเงินฝากเป็นสัจจะและถือหุ้นอย่างน้อยหนึ่งหุ้นแต่ไม่เกินในห้าของจำนวนหุ้น

ทั้งหมดของหุ้นที่มีอยู่ในกองทุน

คณะกรรมการกองทุนมีอำนาจหน้าที่ดังนี้

1. บริหารจัดการกองทุน ตรวจสอบกำกับดูแลจัดสรรผลประโยชน์ของเงินกองทุน
2. ออกระเบียบข้อบังคับ หรือหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการบริหารกองทุน
3. รับสมาชิกและจัดทำทะเบียนสมาชิก
4. ปฏิบัติหน้าที่อื่น ๆ ตามที่คณะกรรมการกองทุนกำหนดหรือมอบหมาย
5. พิจารณาเงินกู้ตามระเบียบหลักเกณฑ์และวิธีการที่กองทุนกำหนด

คณะกรรมการกองทุนมีวาระดำรงตำแหน่งคราวละ 1 ปี แต่ในกรณีมีกรรมการกองทุนพ้นจากตำแหน่ง ตามวาระให้คณะกรรมการกองทุนซึ่งพ้นตำแหน่งตามวาระแต่กรรมการที่พ้นจากตำแหน่งตามวาระอาจได้รับคัดเลือกได้แต่จะดำรงตำแหน่ง เกิน 2 วาระ ติดต่อกันไม่ได้นอกจากพ้นจากตำแหน่งหรือกรรมการพ้นจากตำแหน่งเมื่อ

1. ตาย
2. ลาออก
3. คณะกรรมการกองทุนมีมติให้ออกด้วยคะแนนเสียงเกินกว่าสองในสามของจำนวนกรรมการกองทุนทั้งหมดเท่าที่มีอยู่
4. ที่ประชุมสมาชิกมีมติให้ออกด้วยคะแนนเสียงเกินกว่าสองในสามของจำนวนสมาชิก
5. มีลักษณะต้องห้ามตามที่ระเบียบกองทุนแห่งชาติกำหนดไว้
6. คณะกรรมการให้ออก เนื่องจากมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ bahwa คุณสมบัตินั้น

4. แบบคำขอขึ้นทะเบียนและประเมินความพร้อมของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

เมื่อดำเนินการเลือกคณะกรรมการกองทุนแล้ว คณะกรรมการกองทุนและประชาชนร่วมกันจัดทำระเบียบข้อบังคับหลักเกณฑ์ และวิธีการสามารถขอรับการจัดสรรเงินจากคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยมีขั้นตอนดังนี้

4.1 การขอขึ้นทะเบียนกองทุนหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง

- จัดทำแบบขอขึ้นทะเบียนตามแบบ กทบ. 2 ซึ่งขอรับแบบ กทบ. 2

อนุกรรมการสนับสนุน

ยื่นแบบคำขอขึ้นทะเบียนกับธนาคารออมสินหรือธนาคารเพื่อการเกษตรพร้อมเอกสารที่เกี่ยวข้อง คือ ระเบียบข้อบังคับของกองทุน

เปิดบัญชีกับธนาคาร

4.2 การประเมินความพร้อมของกองทุน

คณะกรรมการกองทุนร่วมกับสมาชิกต้องมีการเตรียมความพร้อมตามแนวทางดังนี้

- โดยร่วมมือและช่วยเหลือกันเองในหมู่บ้าน
- ขอความช่วยเหลือจากกองทุนหมู่บ้านหรือกองทุนชุมชนเมืองที่ผ่านการประเมินความพร้อมแล้ว
- การผสมผสานทั้ง 3 แนวทาง
- สร้างกระบวนการเรียนรู้ ร่วมกันในหมู่บ้านหรือชุมชน
- สนับสนุนความรู้ด้านวิชาการและจัดการแก่คณะกรรมการกองทุน

เมื่อกองทุนมีความพร้อมและคณะกรรมการกองทุนแจ้งคณะกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอเพื่อมาติดตามตรวจสอบ และรายงานคณะกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัด จะทำให้คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติจะโอนเงินเข้ากองทุน เพื่อได้รับรายงานจากคณะกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัดเพื่อให้คณะกรรมการกองทุนแห่งชาติอนุมัติเงินจัดสรรตามผลการประเมินความพร้อม แล้วจะแจ้งให้กองทุนหมู่บ้านหรือชุมชนเมืองทราบให้ไปติดต่อธนาคารเพื่อนำหลักฐานการรับเงิน จัดสรร โดยมีเอกสารดังนี้

- สมุดเงินฝากของกองทุน
- มติที่ประชุม ซึ่งเห็นชอบและมอบหมายให้คณะกรรมการกองทุนเป็นผู้มีอำนาจในการ

ทำนิติกรรมสัญญากับธนาคารแล้วคณะกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอร่วมกับกองทุนหมู่บ้านจะประเมินความพร้อมในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

- การคัดเลือกคณะกรรมการกองทุน
- คุณสมบัติของคณะกรรมการกองทุน
- ความรู้ ประสบการณ์ และความมั่นใจการบริหารกองทุนของคณะกรรมการกองทุน
- ระเบียบข้อบังคับในการดำเนินการกองทุน
- การมีส่วนร่วมของชาวบ้านหรือสมาชิกในการจัดการกองทุน

- การปฏิบัติของสมาชิกตามระเบียบและข้อบังคับของกองทุน
- การเปิดบัญชีเงินฝากของกองทุน

5. การพิจารณาเงินกู้สำหรับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

เมื่อดำเนินการเลือกคณะกรรมการกองทุนแล้ว คณะกรรมการกองทุนและประชาชนร่วมกันจัดทำระเบียบบังคับหลักเกณฑ์ วิธีการบริหารกองทุนโดยระเบียบกองทุน จะมีวิธีการพิจารณาเงินกู้ให้กับผู้กู้นั้น จะยึดตามระเบียบกองทุนแห่งชาติ ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้

5.1 คณะกรรมการกองทุนมีอำนาจในการอนุมัติเงินกู้ รายหนึ่งไม่เกินจำนวนสองหมื่นบาท หากเกินต้องให้สมาชิกพิจารณาวินิจฉัยชี้ขาดแต่รายหนึ่งไม่เกินห้าหมื่นบาท

5.2 คณะกรรมการกองทุนมีมติอนุมัติเงินกู้ยืมตามคำขอทั้งหมดหรือบางส่วนให้บันทึกความเห็นในแบบคำขอกู้ยืมเงินพร้อมทั้งส่งสำเนาแบบคำขอกู้ยืมเงินตลอดจนเงื่อนไขและรายละเอียดในการอนุมัติเงินกู้แจ้งให้ผู้ขอกู้และธนาคารทราบ

5.3 คณะกรรมการแต่งตั้งผู้แทนกรรมการกองทุนอย่างน้อย 2 คน เป็นผู้แทนคณะกรรมการกองทุนในการทำสัญญากู้ยืมเงินกับผู้ขอกู้ที่ได้รับอนุมัติเงินกู้ และให้ผู้กู้ที่ได้รับอนุมัติเงินกู้เปิดบัญชีออมทรัพย์กับธนาคารและแจ้งหมายเลขบัญชีออมทรัพย์ให้คณะกรรมการกองทุนรับทราบโดยเร็ว

5.4 คณะกรรมการกองทุนอาจเรียกหลักประกันเงินกู้ไม่ว่าจะเป็นบุคคล หรือทรัพย์สินตามหลักเกณฑ์และวิธีการมีกองทุนกำหนด

5.5 คณะกรรมการกองทุนกำหนดอัตราดอกเบี้ยหรือค่าตอบแทนเงินฝากและเงินกู้เป็นอัตราที่แน่นอนตามความเห็นชอบที่ประชุมสมาชิกและปิดประกาศเปิดเผย

5.6 ระยะเวลาชำระคืนเงินกู้ ให้คณะกรรมการกองทุนพิจารณาตามความเหมาะสมแห่งสัญญาเงินกู้แต่ละรอบการชำระคืนทั้งเงินต้นพร้อมดอกเบี้ย โดยให้เสร็จสิ้นภายในกำหนดระยะเวลาไม่เกิน 1 ปี นับแต่วันที่ทำสัญญา

เกณฑ์พิจารณาเงินกู้สำหรับกองทุนหมู่บ้านกุดหัวช้าง จะให้เงินกู้กับสมาชิกโดยสมาชิกสามารถยื่นขอกู้ไปให้กับกิจกรรมดังต่อไปนี้

- 1) การพัฒนาอาชีพ
- 2) การสร้างงาน
- 3) การสร้างหรือเพิ่มรายได้

วงเงินที่ให้กู้ยืมนี้ไม่เกิน 20,000 บาท ในกรณีที่สมาชิกขอู้เกินกว่าสองหมื่นบาทจะต้องเรียกสมาชิกประชุมอนุมัติสมาชิกต้องดำเนินงานขอให้บรรล่วัตถุประสงค์และทำสัญญาไว้กับคณะกรรมการโดยมีหลักค้ำประกันเงินกู้ ผู้กู้ต้องชำระเงินคืนภายใน 1 ปี โดยเสียดอกเบี้ยร้อยละ 5 บาท/ปี

6. หลักการประเมินโครงการรูปแบบการประเมินแบบชีพท์โมเดล

รูปแบบการประเมินแบบชีพท์โมเดล ในหนังสือรวมบทความทางการประเมินโครงการ {สำหรับทริยานุวัฒน์, (บรรณาธิการ), 2528 : 184 - 194 }

Context Evaluation การประเมินสภาพแวดล้อม คือ การประเมินเกี่ยวกับสิ่งที่เป็นในการช่วยกำหนดวัตถุประสงค์โครงการ เป็นสิ่งที่อยู่ภายนอกองค์กรแต่มีผลในความสำเร็จหรือล้มเหลวของโครงการ ได้แก่ ความต้องการของชุมชนและกลุ่มเป้าหมายที่จะรับบริการจากโครงการจำนวนประชากร กระแสทิศทางของสังคม และการเมืองสภาพเศรษฐกิจและปัญหาของชุมชน ตลอดจนนโยบายของหน่วยงานระดับบน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

Input Evaluation การประเมินปัจจัยนำเข้า คือ การประเมินทรัพยากรที่จำเป็นสำหรับการนำมาใช้ในการดำเนินโครงการ กำลังคน หรือ จำนวนบุคคล ที่ต้องใช้งบประมาณ และแหล่งเงินทุนสนับสนุน วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ อาคารสถานที่ เครื่องมือและครุภัณฑ์การประเมินปัจจัยที่นำเข้าจะช่วยให้การตัดสินใจว่าโครงการนั้น ๆ มีความเหมาะสมเป็นไปได้ในการปฏิบัติที่จะทำให้อัตถุประสงค์ของโครงการบรรลุหรือไม่ และช่วยให้เกิดการวางแผนของกิจกรรมของโครงการอย่างเหมาะสม

Process Evaluation การประเมินกระบวนการ คือ การดำเนินงานของโครงการประเมินกับวิธีการจัดกิจกรรมของโครงการ การนำปัจจัยเข้ามาใช้เหมาะสมมากน้อยเพียงใด เป็นไปตามลำดับขั้นตอนหรือไม่ กิจกรรมที่จัดขึ้น จะก่อให้เกิดการบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการหรือมีอุปสรรคใด ๆ เกิดขึ้นเพื่อจะได้นำผลการประเมินมาปรับปรุงกระบวนการดำเนินงานให้รัดกุมมีประสิทธิภาพมากขึ้น

Product Evaluation การประเมินผลผลิตโครงการ คือ การประเมินเกี่ยวกับผลที่ได้รับทั้งหมดจากการดำเนินโครงการว่าได้ผลมากน้อยเพียงไรเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการที่กำหนดใช้หรือไม่ การประเมินผลผลิตจะมีการนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ที่จะเป็นตัว

บ่งชี้ความสำเร็จหรือล้มเหลวของโครงการ การประเมินในส่วนนี้มีวัตถุประสงค์การตัดสินใจปรับปรุงโครงการนำไปใช้ต่อเนื่องต่อไปและเพื่อสมาชิกโครงการ

7. การวิเคราะห์โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเป็นโครงการพัฒนาต่อเนื่องจากโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองทำให้เกิดการบริหารจัดการกองทุนอย่างมีประสิทธิภาพและพัฒนากองทุนไปสู่ความสำเร็จความเข้มแข็งด้านสังคมและเศรษฐกิจสำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ จึงให้มีการสนับสนุนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารกองทุนหมู่บ้านโดยจัดสรรเงินทุนประมาณ 476 ล้านบาท ให้แก่บัณฑิตเพื่อการหลักสูตรการจัดการและการประเมินโครงการโดยมีบัณฑิตว่างงานทั้งหมดจำนวน 74,881 คน โดยหลักสูตรนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการปฏิบัติจริงในพื้นที่หมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยกำหนดให้นโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเป็นกิจกรรมหลักทำให้เกิดการสร้างงาน สร้างรายได้แก่ผู้จบการศึกษาระดับปริญญาตรีและยกระดับการศึกษาควบคู่กับการปฏิบัติงานในพื้นที่จึงจัดทำหลักสูตรโดยจะเน้นเนื้อหาหลักสูตรทางด้านการบริหารจัดการ การเงิน และการบัญชี การจัดทำโครงการการวิเคราะห์โครงการ การวิจัยและการประเมินโครงการออกแบบผลิตภัณฑ์และตลาดรวมถึงการเรียนรู้ชุมชนการประเมินผลและการพัฒนาชุมชนที่ใช้ในการวิจัยเป็นเครื่องมือ โดยผู้สำเร็จการศึกษาจะได้รับประกาศนียบัตรบัณฑิตและสามารถนำประกาศนียบัตรไปใช้เป็นหน่วยกิตสมทบในการศึกษาต่อระดับปริญญาโทได้

8. เอกสารที่เกี่ยวข้อง

- นางลักขณ์ เดชระพีพงษ์ (2545 ช 32-35) นำเสนอข้อคิดเห็นเกี่ยวกับหมู่บ้านโดยชี้ให้เห็นจุดเด่นจุดด้อยดังนี้ กองทุนหมู่บ้านทำให้ชาวบ้านมาประชุมร่วมกันเป็นจำนวนมากเพื่อเลือกกรรมการกองทุนเกิดการเปลี่ยนเรียนรู้จากชุมชนอื่นตระหนักในความสามัญของการศึกษา สำหรับจุดด้อย คือ ระยะเวลาผู้ยืมไม่เกิน 1 ปี เป็นข้อจำกัด

- จากหนังสือพิมพ์มติชนรายวันประจำวันวันที่ 15 มกราคม 2545 หน้าที่ 6 ได้กล่าวว่าการบริหารกองทุนหนึ่งล้านบาท ให้มีประสิทธิภาพว่าการบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องสร้างความรู้ การบริหารการจัดการที่โปร่งใส การดำเนินงานเน้นสนับสนุนและช่วยแก้ปัญหาความเดือดร้อน ของประชาชนมากกว่ายึดกฎระเบียบตายตัวจึงต้อง แก้ไขระบบที่ไม่

สอดคล้องกับการปฏิบัติจริงการติดตามช่วยแก้ไขปัญหากลุ่มชาวบ้าน การเสริมสร้าง ความเข้มแข็งแก่ คณะกรรมการกองทุน การพัฒนาตัวชี้วัด การบริหารแบบโปร่งใสเพื่อให้คณะกรรมการกองทุนทุกระดับมีแนวทางพัฒนาทุก ให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

- จากหนังสือมติชนประจำวันวันที่ 19 มกราคม 2545 หน้า 20 ความสืบหน้าของ นโยบายกระจายได้สู่ชุมชนระดับรากหญ้าผ่านโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองหลังจาก รัฐบาลดำเนินโครงการไปได้ประมาณ 5 เดือน ขณะนี้โอนเงินให้แล้ว 97 % นอกจากนี้คณะกรรมการ ประเมินเบื้องต้นแล้วเห็นว่าแนวโน้มหนี้สูงมาก เนื่องจากผู้กู้ไม่สามารถชำระคืนได้ปัญหาหลักคือ ระยะเวลาใช้คืนเงินกู้พร้อมดอกเบี้ย 1 ปี เร็วเกินไป ส่วนใหญ่ชาวบ้านใช้เงินกู้สำหรับลงทุนเพาะ ปลูกและเลี้ยงสัตว์ที่ยังไม่ทันขายผลผลิตมาชำระหนี้ตามกฎหมายได้

- หนังสือพิมพ์มติชนรายวันประจำวันวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2545 หน้า 24 ได้กล่าวเกี่ยวกับ การคาดบั้นทิศกองทุนสมัครตามเป้าหมาย เมื่อวันที่ 31 มกราคม นายถนอม อินทรกำเนิด เลขาธิการสภาสถาบันราชภัฏ (สรภ.) เปิดเผยภายหลังการประชุมคณะกรรมการติดตามประเมิน โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองว่า ขณะที่มีบัณฑิตใน โครงการรวมทั้งสิ้น 70,895 คน ยังมีหมู่บ้านที่ยังไม่มีบัณฑิต 4,000 หมู่บ้าน ซึ่งได้มีการขยายเวลา รับเป็นครั้งสุดท้ายถึงวันที่ 31 มกราคม ที่ผ่านมามีมาสมัครรวมแล้วใกล้เคียงยอดรับเต็ม 74,881 คน ซึ่งบัณฑิตที่เข้ามาใหม่จะมีการสอนเสริม

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการประเมินโครงการ

การประเมินครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อทราบความจริงของการบริหารกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง ดังนั้นในบทนี้จึงเป็นการนำเสนอวิธีการดำเนินการประเมินโครงการ

1. วิธีการประเมินโครงการ

วิธีการประเมินโครงการเป็นการประเมินตามสภาพจริง (Authentic Evaluation) มีเป้าหมายวัตถุประสงค์ เพื่อกำกับติดตามและเพื่อปรับปรุงแก้ไขการดำเนินงาน เพื่อให้โครงการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นรูปแบบการประเมินโครงการเป็นการประเมินเชิงระบบ ซึ่งตรงกับ ซิพพ์ โมเดล (CIPP Model : Context – Input – Process-Product) จะประเมินในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1.1 การประเมินสถานะแวดล้อม (Context Evaluation) เป็นการประเมินบริบททั่วไปของชุมชนท้องถิ่น คำว่า บริบท หมายถึง สภาพแวดล้อม ซึ่งอยู่รอบ ๆ กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

1.2 การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) เป็นการประเมินปัจจัยนำเข้าทั้งหมดของหน่วยระบบการบริหารจัดการและหน่วยระบบกิจการของผู้กู้

1.3 การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) เป็นการประเมินกระบวนการของทั้งสองหน่วยระบบ คือหน่วยระบบบริหารจัดการกองทุนและหน่วยระบบกิจการของผู้กู้

1.4 การประเมินผลผลิต (Product Evaluation) เป็นการประเมินผลผลิตทั้งหมดที่เกิดขึ้นในหน่วยระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้กู้และหน่วยระบบการดำเนินกิจการของผู้กู้แต่ละราย

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง บ้านกุดหัวช้าง หมู่ที่ 4 ตำบลโนนคำ อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา ในชุมชนมีครัวเรือน 68 ครอบครั้ว 72 หลังคาเรือน มีประชากร 321 คน ชาย 145 คน หญิง 176 คน เป็นสมาชิกกองทุน 108 คน

3. ตัวแปรและตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมินโครงการ

ตัวแปรและตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมินโครงการ

3.1 ตัวแปร มีความหมายคล้ายกันและสามารถใช้แทนกันได้แต่มีความแตกต่างที่ตัวชี้วัด ใช้วัดระดับ ตัวแปรค่าที่แปรไปสำหรับผู้ให้

3.1.1 ตัวแปรการเกิดกองทุน

- 1) การรวมกลุ่มของชาวบ้านที่ก่อให้เกิดกองทุน
- 2) การมีความเข้าใจเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านของประชากรในหมู่บ้าน
- 3) ทักษะคนที่มีความรู้ต่อกองทุนหมู่บ้านของชาวบ้าน
- 4) วัตถุประสงค์ของกองทุน ในระเบียบข้อบังคับของกองทุน
- 5) แนวโน้มความเข้มแข็งและการอยู่รอดของกองทุน
- 6) ยอดเงินในปัจจุบันของกองทุนหมู่บ้าน
- 7) การมีส่วนร่วมของชาวบ้านในเรื่องกองทุน

3.1.2 ตัวแปรในการบริหารกองทุน

- 1) การบริหารกองทุนของคณะกรรมการบริหารกองทุน
- 2) ระเบียบการบริหารกองทุน
- 3) การดำเนินงานของคณะกรรมการบริหาร
- 4) การตัดสินใจอนุมัติให้กู้
- 5) มีการจัดสรรผลประโยชน์ของดอกเบี้ยที่ได้รับจากกองทุน

3.1.3 ตัวแปรในการเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเอง

- 1) ชาวบ้านมีความเข้าใจในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง
- 2) การปฏิบัติในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงของชาวบ้าน
- 3) เข้าใจและปฏิบัติในเรื่องการพึ่งตนเอง
- 4) เข้าใจและปฏิบัติในเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น

3.1.4 ตัวแปรการสร้างภูมิคุ้มกันทางด้านเศรษฐกิจและสังคม

- 1) การกระตุ้นให้มีภูมิคุ้มกันระดับกองทุนโดยรวม
- 2) ภูมิคุ้มกันระดับกิจการของผู้กู้แต่ละคน

3.1.5 ตัวแปรการมีศักยภาพและมีความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น

- 1) ศักยภาพเดิมของบริบทมีมากน้อยเท่าใด เช่น สภาพป่า ดิน หนองน้ำ ประชากร อาชีพ ถนน ไฟฟ้า ประปา
- 2) การดำเนินงานเท่าที่ผ่านมามีศักยภาพในด้านต่าง ๆ
  - ทู่นด้านการเงิน เช่น กลุ่มต่าง ๆ เงินกองทุนหมู่บ้าน
  - ทู่นด้านทรัพยากรทางกายภาพ เช่น การประกอบอาชีพ

- ทูทางวัฒนธรรมประเพณี เช่น วัด โบราณสถาน โบราณวัตถุ
  - ทูทางปัญญา เช่น โรงเรียน การศึกษา ภูมิปัญญาชาวบ้าน
- 3) มีความเข้มแข็งในการทำกิจการของผู้กู้

3.2 การกำหนดตัวชี้วัดที่ใช้ในการทำสถานียพนธ์ กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองครั้งนี้ ได้กำหนดตัวชี้วัดตามกรอบความคิดทางทฤษฎีเชิงระบบหรือตามกรอบการประเมิน แบบ ชิพพ์ โมเดล (CIPP Model) ดังที่กล่าวในบทที่ 1 คือ

3.2.1 ตัวชี้วัดของหน่วยระบบการบริหารจัดการและนำเสนอส่งเสริมผู้กู้ (หน่วย

ระบบ A)

- 1) ตัวชี้วัดบริบท (Context Indicator) หมายถึง สภาพแวดล้อม ซึ่งอยู่รอบ ๆ หน่วยระบบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
- 2) ตัวชี้วัดปัจจัยเบื้องต้น (Input Indicator) ตัวชี้วัดปัจจัยนำเข้าทั้งปวงของ หน่วยระบบการบริหารจัดการและของหน่วยระบบกิจการของผู้กู้
- 3) ตัวชี้วัดกระบวนการ (Process Indicator) ตัวชี้วัดกระบวนการของทั้งสองระบบ คือหน่วยการบริหารจัดการและหน่วยระบบกิจการของผู้กู้
- 4) ตัวชี้วัดผลผลิต (Product Evaluation) ตัวชี้วัดผลผลิต ทั้งหมดเกิดขึ้นในหน่วย ระบบการบริหารจัดการและนำเสนอส่งเสริมผู้กู้

3.2.2 ตัวชี้วัดของหน่วยระบบการดำเนินงานกิจการของผู้กู้แต่ละราย (หน่วยระบบ B) ได้

แต่

- 1) ตัวชี้วัดบริบท (Context Indicator) ตัวชี้วัดบริบทสภาพแวดล้อม ซึ่งอยู่รอบ ๆ หน่วยระบบการดำเนินงานกิจการของผู้กู้แต่ละราย
- 2) ตัวชี้วัดปัจจัยเบื้องต้น (Input Indicator) ตัวชี้วัดปัจจัยนำเข้าทั้งปวงของหน่วย ระบบกิจการของผู้กู้แต่ละราย
- 3) ตัวชี้วัดกระบวนการ (Process Indicator) ตัวชี้วัดกระบวนการของระบบ กิจ การของผู้กู้แต่ละราย
- 4) ตัวชี้วัดผลผลิต (Product Indicator) ตัวชี้วัดผลผลิตทั้งหมดเกิดขึ้นในหน่วย ระบบกิจการของผู้กู้แต่ละราย

4. เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินโครงการ

เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้าน ได้แก่ แบบรายงานต่าง ๆ (บร.) และแบบเก็บข้อมูลอื่น ๆ เพิ่มเติม เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ดังนี้

- 4.1 แบบรายงาน บร.1 (แบบเก็บข้อมูลบริบทชุมชน)
- 4.2 แบบรายงาน บร.2 (แบบเก็บข้อมูลตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน)
- 4.3 แบบรายงาน บร.3 (แบบรายงานความรู้ ความเข้าใจ ทัศนคติที่มีต่อกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง)
- 4.4 แบบรายงาน บร.4 (แบบการปฏิบัติรายเดือนของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง)
- 4.5 แบบรายงาน บร.5 (แบบรายงานผลการจัดเวทีกลุ่มผู้บริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง)
- 4.6 แบบรายงาน บร.6 (แบบรายงานผลการสัมมนาการจัดเวทีกลุ่มผู้กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง)
- 4.7 แบบรายงาน บร.7 (แบบรายงานผลการสัมมนาเพื่อค้นหาตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชนในทัศนะของประชาชน)
- 4.8 แบบรายงาน บร.8 (โครงการเศรษฐกิจชุมชนหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์)
- 4.9 แบบรายงาน บร.9 (แบบบันทึกการสัมมนา)
- 4.10 แบบรายงาน บร.10 (แบบสรุปบทเรียนชุมชนหมู่บ้าน)
- 4.11 แบบรายงาน บร.11 (แบบศึกษาเจาะลึกรายกรณี)
- 4.12 แบบรายงาน บร.12 (การวิเคราะห์จัดทำแผนแม่บทชุมชน)
- 4.13 แบบเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในลักษณะอื่น ๆ เช่นการทำรายงานวิชาการจัดการธุรกิจชุมชน (รายงานหนึ่งผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบล)

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลได้จากกลุ่มเป้าหมายหรือเอกสารหรือหลักฐานที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาใช้ตอบคำถามในประเด็นที่ต้องการวิจัย

วิธีที่ใช้เก็บข้อมูลการทำสารนิพนธ์ ได้แก่

- 1) การสัมภาษณ์โดยใช้แบบ บร. ต่าง ๆ
- 2) การจัดประชุมเวทีชาวบ้าน
- 3) การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม

4) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลในเรื่องเดียวกันมาประมวลเข้าด้วยกัน ถ้าพบว่ามีข้อแตกต่างก็ทำการตรวจสอบกับแหล่งที่มาหรือแหล่งอื่นที่มีความเชื่อถือได้ จากนั้นจึงนำมาเรียบเรียงและจัดเกลาจนได้ใจความที่ชัดเจน สำหรับแหล่งที่มาของข้อมูลต่าง ๆ มีดังต่อไปนี้จากเอกสาร กชช.2ค. จปฐ. ปค.1 แผนพัฒนาตำบล 5 ปี และรายปี

- 1) จากบุคคล จากผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ครู กรรมการโรงเรียน อสม. ผสส. กรรมการหมู่บ้าน กรรมการกลุ่มต่าง ๆ ในหมู่บ้าน
- 2) สถานที่ สถานีอนามัย ศูนย์รวมกลุ่มแม่บ้าน ศูนย์ส่งเสริมสุขภาพประจำหมู่บ้าน องค์การบริหารส่วนตำบล โรงเรียน วัด

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ลักษณะของข้อความที่เขียนบรรยายเกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจ หรือความคิดเห็น ซึ่งเป็นข้อความที่ได้จากแบบสอบถาม การบันทึกผลการสัมภาษณ์ หรือจากการสังเกต โดยนำข้อมูลมาดำเนินการดังนี้

- 6.1 การวิเคราะห์ข้อมูลบริบทชุมชนหมู่บ้าน ได้จาก บร.1 เป็นข้อมูลพื้นฐานของหมู่บ้าน
- 6.2 การวิเคราะห์ความเข้มแข็งของชุมชน จาก บร.2 บร.7 บร.9 สรุปข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์จากแบบรายงาน 2 และแบบรายงาน 9
- 6.3 การวิเคราะห์ความรู้ความเข้าใจและทัศนคติที่มีต่อกองทุน จาก บร.3 โดยการสัมภาษณ์กรรมการกองทุนหมู่บ้านทุกคน ผู้นำชุมชน ชาวบ้าน 50% ของครัวเรือน สรุปลง บร.3
- 6.4 การปฏิบัติงานของกองทุนหมู่บ้านในแบบรายงาน บร.4 ทุกเดือน
- 6.5 การวิเคราะห์ข้อมูลการบริหารจัดการ กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง จาก บร.5 โดยการจัดเวทีประชาคม เพื่อให้ทราบปัญหาของกองทุนและหมู่บ้านและแนวทางการแก้ปัญหา เขียนรายงานลงใน บร.5
- 6.6 การวิเคราะห์ข้อมูลของกลุ่มผู้กู้ โดยการจัดเวทีกลุ่มผู้กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแล้วเขียนรายงานลงในแบบ บร.6 และเจาะลึกรายการหนี้ของผู้กู้จาก บร.11
- 6.7 การวิเคราะห์บทเรียนชุมชนหมู่บ้าน การเปลี่ยนแปลงจากอดีตถึงปัจจุบันที่เป็นความสำเร็จและภูมิใจต่อหมู่บ้านของตนลง บร.10
- 6.8 การวิเคราะห์จัดทำแผนแม่บทชุมชน โดยการจัดเวทีวิเคราะห์ แล้วเขียนรายงานลง บร. 12

6.9 ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลที่มีทั้งหมด แล้วสรุปเรียบเรียงเขียนสารนิพนธ์

บทที่ 4

ผลการติดตามการประเมินโครงการ

1. ผลการประเมินบริบทชุมชน

1.1 บริบทระดับประเทศ

1.1.1 ความยากจนของประเทศ

การเจริญเติบโตของเศรษฐกิจของไทยที่ผ่านมานั้น เป็นปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้ประชาชนมีรายได้ต่ำสุด 20 % แรกของประเทศดีขึ้น ประชาชนมีความการใช้จ่ายต่าง ๆ เพิ่มขึ้น เป็นเหตุให้คนจนลดลงเหลือเพียง 6.8 ล้านคนในปี พ.ศ. 2539 หลังจากนั้นประเทศไทยก็ประสบวิกฤตทางเศรษฐกิจในปี พ.ศ. 2540 อย่างรุนแรงทำให้เศรษฐกิจตกต่ำเหลือเพียง 10.5 อัตราเงินเฟ้อสูงถึงร้อยละ 8.1 เศรษฐกิจขาดสภาพคล่อง ต้องประสบกับภาวะขาดทุนและล้มละลายเป็นจำนวนมากเกิดปัญหาการว่างงานขึ้น ทำให้จำนวนคนจนมีจำนวนเพิ่มขึ้นถึง 1.8 ล้านคน และคนจนกลุ่มนี้พร้อมที่จะเปลี่ยนสภาพมาเป็นกลุ่มคนจนได้ตลอดเวลา

ผลของวิกฤตเศรษฐกิจ ดังกล่าว ทำให้ ประชาชนลดค่าใช้จ่ายลง เนื่องจากประชาชนยังไม่มั่นใจต่อสถานการณ์ เศรษฐกิจของไทยที่ยังไม่ฟื้นตัวความยากจนของประเทศไทยคนจนส่วนใหญ่อยู่ในเขตชนบทโดยเป็นคนในเขตชนบทคนจนส่วนใหญ่อยู่ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพเกษตรกร มีขนาดครอบครัวใหญ่ คนจนได้รับการศึกษาน้อยกว่าคนทั่วไป รวมทั้งได้รับสวัสดิการหรือการเข้าถึงบริการสาธารณะของรัฐน้อยกว่าด้วย

1.1.2 นโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม SMEs

1. นิยามขนาดอุตสาหกรรม

การพิจารณาขนาดของโรงงานอุตสาหกรรมว่าเป็นโรงงานขนาดใหญ่ ขนาดกลางหรือขนาดย่อม อาจกำหนดได้โดยใช้เกณฑ์ในการวัดหลาย ๆ เกณฑ์ เช่นขนาดโรงงาน มูลค่าทรัพย์สิน ขนาดเงินลงทุน รายได้ ฯลฯ ในส่วนของกระทรวงอุตสาหกรรมได้เคยนิยามขนาดอุตสาหกรรม โดยใช้ทั้งเกณฑ์การจ้างงานและเกณฑ์มูลค่าทรัพย์สินถาวร กล่าวคือ (กระทรวงอุตสาหกรรม กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม 2541 หน้า 30-35)

1.1 อุตสาหกรรมขนาดย่อม ได้แก่ อุตสาหกรรมที่มีจำนวนการจ้างงานไม่เกิน 50 คน หรือทรัพย์สินถาวรไม่เกิน 20 ล้านบาท

1.2 อุตสาหกรรมขนาดกลาง ได้แก่ อุตสาหกรรมที่มีจำนวนการจ้างงานมากกว่า 50 คนขึ้นไป หรือมีทรัพย์สินมากกว่า 20 ล้านบาทขึ้นไป

1.3 อุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ได้แก่ อุตสาหกรรมที่มีจำนวนการจ้างงาน

มากกว่า 200 คนขึ้นไป หรือมีทรัพย์สินถาวรตั้งแต่ 100 ล้านบาทขึ้นไป

การแบ่งอุตสาหกรรม โดยใช้เกณฑ์มูลค่าทรัพย์สินถาวร ขนาดเงินลงทุน หรือรายได้ก่อนหักจะยุ่งยากในเรื่องการตีราคาทรัพย์สิน และความเต็มใจที่ผู้ประกอบการจะเปิดเผยข้อมูลที่เป็นจริง ดังนั้น จึงมักใช้จำนวนแรงงานเป็นเกณฑ์การพิจารณาในภาพรวมเพราะสามารถตรวจนับได้ง่ายกว่า

2. ความสำคัญของอุตสาหกรรมขนาดย่อม

อุตสาหกรรมขนาดย่อมมีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจประเทศไทยใน
ด้านหลัก ๆ คือ

2.1 มีบทบาทสำคัญต่อภาคอุตสาหกรรม ในแง่การสร้างมูลค่าผลผลิต การจ้างงานและรายได้จากการส่งออก เนื่องจากมีสัดส่วนจำนวนโรงงานถึงประมาณร้อยละ 87.7 ของจำนวนโรงงานอุตสาหกรรมทุกขนาด ดังนั้นการขยายตัวในอัตราที่สูงของภาคอุตสาหกรรมในอดีตที่ผ่านมา จึงสะท้อนถึงบทบาทอุตสาหกรรมขนาดย่อมได้เป็นอย่างดี

2.2 เป็นแหล่งสร้างเสริมประสบการณ์ในการทำงาน เป็นจุดเริ่มต้นที่ดีของผู้ประกอบการหน้าใหม่ที่จะเริ่มประกอบธุรกิจของตนเอง โดยเริ่มจากธุรกิจขนาดเล็กที่ใช้เงินลงทุนไม่สูงนัก

2.3 สนับสนุนอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดใหญ่ ในแง่การเป็นผู้ผลิตชิ้นส่วนหรือรับจ้างเหมางานจากอุตสาหกรรมขนาดใหญ่

3. ปัญหาและข้อจำกัดของอุตสาหกรรมขนาดย่อม

จากการวิจัยอุตสาหกรรมขนาดย่อมและขนาดกลางของประเทศไทย มีข้อมูลที่สอดคล้องตรงกัน และชี้ให้เห็นว่าตลอดระยะเวลา 2 ทศวรรษที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบันอุตสาหกรรมขนาดย่อมและขนาดกลางของไทยก็ยังคงประสบปัญหาต่าง ๆ ดังเช่นในอดีต กล่าวคือ

3.1 ปัญหาด้านการตลาด อุตสาหกรรมขนาดย่อมส่วนใหญ่มักตอบสนองความต้องการในตลาดในท้องถิ่น หรือ ตลาดภายในประเทศยังขาดความรู้ ความสามารถในด้านการตลาดในวงกว้างโดยเฉพาะตลาดต่างประเทศ ขณะเดียวกันความสะดวก รวดเร็วในการคมนาคมขนส่ง ตลอดจนการเปิดเสรีทางการค้าทำให้อุตสาหกรรมขนาดใหญ่ รวมทั้งสินค้าจากต่างประเทศเข้ามาแข่งขันกับสินค้าในท้องถิ่นหรือในประเทศที่ผลิตกลุ่มอุตสาหกรรมขนาดย่อมและขนาดกลางมากขึ้น

3.2 ปัญหาด้านแรงงาน แรงงานที่ทำในอุตสาหกรรมขนาดย่อม จะมีปัญหาการเข้าออก กล่าวคือ เมื่อมีฝีมือและมีความชำนาญมากขึ้น ก็จะย้ายออกไปทำงานใน โรงงานขนาดใหญ่ ที่มีระบบและผลตอบแทนดีกว่า จึงทำให้คุณภาพของแรงงาน ไม่สม่ำเสมอ การพัฒนาไม่ต่อเนื่อง ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการผลิตและคุณภาพของสินค้า

3.3 ปัญหาข้อจำกัดด้านเทคโนโลยีการผลิต โดยทั่วไปอุตสาหกรรมขนาดย่อมมักใช้เทคนิคการผลิตไม่ซับซ้อนเนื่องจากการลงทุนต่ำ และผู้ประกอบการ พนักงานขาดความรู้พื้นฐานที่รองรับเทคนิควิชาการที่ทันสมัย จึงทำให้ขาดการพัฒนา รูปแบบ ผลิตภัณฑ์ ตลอดจนการพัฒนาคุณภาพมาตรฐานที่ดี

3.4 ข้อจำกัดด้านการจัดการ อุตสาหกรรมขนาดย่อมมักขาดความรู้ในด้านการจัดการ หรือการบริหารที่มีระบบ ใช้ประสบการณ์จากการเรียนรู้ โดยเรียนดูเรียนผิดเป็นหลัก อาศัยบุคคลในครอบครัวหรือญาติพี่น้องมาช่วยงาน การบริหารภายในลักษณะนี้แม้จะมีข้อดีในเรื่องการดูแลที่ทั่วถึง (หากธุรกิจไม่ใหญ่นัก) แต่เมื่อถึงจุดเริ่มต้นขยับตัว หากไม่ปรับปรุงการบริหารจัดการให้มีระบบก็จะเกิดปัญหาขึ้นได้

3.5 ปัญหาการเข้าถึงบริการส่งเสริมของรัฐ อุตสาหกรรมขนาดย่อมเป็นจำนวนมากเป็นการจัดตั้งกิจการที่มีรูปแบบไม่เป็นทางการ เช่น ผลิตตามบ้าน ผลิตในลักษณะโรงงานห้องแถว ไม่มีการจดทะเบียนทะเบียนโรงงาน ทะเบียนพาณิชย์หรือทะเบียนการค้า ดังนั้นกิจการหรือโรงงานเหล่านี้จึงค่อนข้างยากในการเข้ามาใช้บริการของรัฐ หรือแม้แต่กิจการหรือโรงงานที่มีการจดทะเบียนถูกต้องก็มักไม่ค่อยอยากที่จะเข้ามาเกี่ยวข้องกับภาษี การรักษาสภาพสิ่งแวดล้อม หรือรักษาความปลอดภัยที่กำหนดตามกฎหมาย นอกจากนี้ในเรื่องการส่งเสริมการลงทุนก็เช่นเดียวกัน แม้ว่ารัฐจะได้ลดเงื่อนไขขนาดเงินลงทุนและการจ้างงาน เพื่อจูงใจให้อุตสาหกรรมขนาดย่อมเสนอโครงการขอรับการส่งเสริมการลงทุนให้มากขึ้น

แนวนโยบายและมาตรการส่งเสริมพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม

การดำเนินงานส่งเสริมพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม เป็นภารกิจหลักของกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม ซึ่งมีแนวนโยบายหลัก ๆ 3 ข้อ โดยในแต่ละข้อมีมาตรการสนับสนุนดังต่อไปนี้

1. การยกระดับขีดความสามารถและประสิทธิภาพในการประกอบการของอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม

1.1 เร่งรัดพัฒนาทักษะความรู้ ความสามารถด้านเทคโนโลยีด้านการจัดการแก่บุคลากรภาคอุตสาหกรรม โดยเฉพาะผู้ประกอบการซึ่งเป็นหัวใจหลักของอุตสาหกรรมขนาดย่อม

1.2 ขยายการให้บริการสินเชื่อและร่วมมือประสานงานด้านนี้กับบริษัททุน
อุตสาหกรรมขนาดย่อม (บอย.) ให้ใกล้ชิดยิ่งขึ้น

1.3 เสริมสร้างความเข้มแข็งของอุตสาหกรรมขนาดย่อมชั้นกลาง ซึ่งผลิตสินค้า
ให้แก่อุตสาหกรรมชั้นปลาย โดยเฉพาะในเรื่องคุณภาพมาตรฐานของผลิตภัณฑ์เพื่อก่อให้เกิดการ
เชื่อมโยงและเกิดการรับช่วงการผลิตระหว่างอุตสาหกรรมขนาดต่าง ๆ

1.4 สนับสนุนการดำเนินกิจกรรม ที่ช่วยสร้างสัมพันธ์มิตรทางการผลิตการ
ค้าการลงทุนทั้งในระดับประเทศและต่างประเทศ ระหว่างผู้ประกอบการกับผู้ประกอบการ หรือ
ระหว่างผู้ประกอบการกับหน่วยงานส่งเสริมพัฒนาที่เกี่ยวข้อง

1.5 สนับสนุนกิจกรรม การให้คำปรึกษาแนะนำตลอดจนข้อมูลข่าวสารด้านการ
ผลิตเทคโนโลยี การตลาด การเงิน และการจัดการเพื่อช่วยแก้ปัญหาหรือช่วยปรับปรุงกิจการ
โดยเฉพาะในช่วงวิกฤตทางเศรษฐกิจ

1.1.3 ภาวะการขาดดุลการค้าของประเทศ

สมชาย ภาคภาสณวิวัฒน์ และสมคิด จตุศรีพิทักษ์ (2539) ได้กล่าวว่เกือบทุก
ครั้งที่การขาดดุลการค้าและการขาดดุลบัญชีเดินสะพัดกลายเป็นบัญชีที่ร้ายแรง ทั้งธนาคารแห่ง
ประเทศไทยและสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติมักจะเรียกร้องให้
รัฐบาลลดการใช้จ่ายและพยายามรัดเข็มขัดข้างฝ่ายรัฐบาลก็ทราบว่ การที่ดุลการค้าขาดดุลจำนวนมากนั้น
เป็นเพราะคนไทยนิยมสินค้าต่างประเทศมากกว่าสินค้าไทย อันเป็นเหตุให้การนำเข้ามาก
เกินไป ด้วยความเชื่อเช่นนี้เอง การรณรงค์ให้คนไทยนิยมสินค้าที่ผลิตในประเทศไทยหรือ Made
in Thailand จึงกลายเป็นวิธีการแก้ปัญหาการขาดดุลการค้าในยุครัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูล
านนท์ โดยที่มีได้ตระหนักแม้แต่น้อยว่ สินค้าที่ผลิตภายในประเทศจำนวนมากต้องอาศัยวัตถุดิบ
สินค้าชั้นกลาง สินค้าทุนและเครื่องจักรจากต่างประเทศ เสียหาย Made in Thailand จึงไม่
สามารถแก้ปัญหาการขาดดุลการค้าได้อย่างถาวรถาวรคอน

แท้ที่จริงแล้ว ปัญหาการขาดดุลการค้าระหว่างประเทศดังที่สังคมเศรษฐกิจไทย
เผชิญอยู่ทุกวันนี้เป็นปัญหาที่เกิดจาก โครงสร้างและรูปลักษณะของระบบเศรษฐกิจที่มีการพึ่งพิง
การนำเข้า Inport dependency อย่างเด่นชัด โครงสร้างและรูปลักษณะดังกล่าวก่อตัวขึ้นจากยุทธ
ศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมที่เลือกใช้นับตั้งแต่ปี 2504 เป็นต้นมา

การปรับยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมจากการผลิต เพื่อการทดแทนการนำ
เข้ามาเป็นการผลิตเพื่อส่งออก ไม่เพียงแต่จะไม่สามารถลดการพึ่งพิงการนำเข้าเท่านั้น หากยังทำ
ให้ลักษณะการพึ่งพิงการนำเข้าเข้มข้นยิ่งขึ้นอีกด้วย ซึ่งมีการส่งออกมากเพียงใด ก็จะมีมีการนำ
เข้ามาเพียงนั้น ด้วยเหตุนี้เองจึงภาควอุตสาหกรรมและภาควการส่งออกเติบโตใหญ่มากเพียง

ใด การขาดดุลการค้าจะยิ่งมีมากเพียงนั้น ดังจะเห็นได้ว่าปัญหาการขาดดุลการค้าจะยิ่งมีมากเป็นพิเศษในช่วงที่เศรษฐกิจรุ่งเรือง แต่จะมีน้อยในช่วงที่เศรษฐกิจซบเซา

ปัญหาการขาดดุลการค้าจะไม่สามารถแก้ไขให้ลุล่วงไปได้ หากไม่มีการดำเนินการให้ลักษณะการพึ่งพิงการนำเข้าของระบบเศรษฐกิจไทยลดน้อยถอยลง

1.1.4 สภาพแวดล้อมของประเทศในปัจจุบัน

สภาพแวดล้อมโดยทั่ว ๆ ไปของประเทศไทยในอดีตเมื่อสมัยตั้งถิ่นฐานอยู่ในสภาพสมดุลง่อน เมื่อเวลาซึ่งผ่านไปนานเท่าใดการเปลี่ยนแปลงจากสภาพนี้ก็ยิ่งมากขึ้น จนกระทั่งในปัจจุบันประเทศไทยก็ประสบปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษได้แก่ น้ำเสีย ดินเสีย ทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลาย ฯลฯ การเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมย่อมจะต้องมีผลกระทบต่อสิ่งมีชีวิต รวมทั้งมนุษย์ทั้งในด้านความเป็นอยู่และสังคม

ปัญหาสิ่งแวดล้อมมีสาเหตุใหญ่อยู่ 3 ประการคือ

1. การเพิ่มประชากรอย่างรวดเร็ว ซึ่งทำให้ต้องใช้ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการดำรงชีพขึ้นพื้นฐานเพิ่มขึ้น ตลอดจนขาดการวางแผนไว้อย่างมีประสิทธิภาพ และคำนึงถึงความต้องการในอนาคต จนเกิดการเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อมขึ้นโดยทั่วไป
2. เมื่อมีการขยายตัวอย่างรวดเร็วและขาดการวางแผนไว้ล่วงหน้า ทำให้การใช้ที่ดินไม่มีระเบียบแบบแผน มีปัญหาการจราจร ขาดแคลนสาธารณูปโภคและการบริการทั่วไป มีการขยายตัวทางอุตสาหกรรมเกิดขึ้นด้วย เนื่องจากอุตสาหกรรมจะได้ประโยชน์จากการอยู่ใกล้ชิดกับเมืองที่มีขนาดใหญ่ อาทิเช่น การตลาด การควบคุมการขยายตัวทางอุตสาหกรรมมีไม่เพียงพอ จึงทำให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ
3. การใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการผลิต เช่น การใช้ปุ๋ย ใช้ยาฆ่าแมลง ฯลฯ ได้ก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมของคุณภาพดิน อากาศเป็นพิษ และปัญหาสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ

การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ นอกจากจะมีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชนในประเทศไทยแล้ว ย่อมจะมีผลกระทบถึงแหล่งที่อยู่ กลุ่มสิ่งมีชีวิต และประชากรสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ ที่อาศัยอยู่ในเขตแดนไทยด้วยอย่างไม่ต้องสงสัย

1.1.5 ความเดือดร้อนและการเป็นหนี้สินของประชาชน

หลังจากที่ประสบปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจ ก็คือการที่เรากำลังเผชิญปัญหาการจัดการทางเศรษฐกิจหลายด้านพร้อม ๆ กัน ทั้งการเป็นหนี้ต่างชาตินาน ค่าเงินบาทลดลงอย่างฮวบฮาบ รัฐบาลเพิ่มภาษี ดัดงบประมาณ บริษัทเงินทุนล้ม ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ธุรกิจปิดกิจการ คนตกงาน ถูกปรับลดเงินเดือน กำลังซื้อลดลง ขณะที่สินค้ามีราคาเพิ่มสูงขึ้นมาก ทำให้กิจกรรมทางเศรษฐกิจทั้งระบบตกต่ำควบคู่ไปกับภาวะเงินเฟ้อหรือราคาที่สูงขึ้นอย่างรวดเร็ว

เร็ว ประชาชนทั่วประเทศยากจนลง คนจนได้รับความเดือดร้อนอย่างกว้างขวาง ปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจคราวนี้ไม่ใช่ภาวะเศรษฐกิจไม่ดีชั่วคราว แต่เป็นปัญหาด้านโครงสร้างของระบบเศรษฐกิจ และนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจที่ผิดพลาดของรัฐบาลไทย รวมทั้งเป็นส่วนหนึ่งของวิกฤตเศรษฐกิจทุนนิยมโลกด้วย จึงเป็นปัญหาที่รุนแรงและซับซ้อน ต้องมีการระดมความคิดและแก้ไขกันในเชิงปฏิรูปหรือปฏิวัติโครงสร้างของระบบเศรษฐกิจอย่างจริงจังจริงมากกว่าการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ที่สะสมในระบบราชการปกติ (วิทยากร เชียงกูล , 2542, หน้า 15)

การแก้ปัญหาและฟื้นฟูแนวคิดในการพัฒนาแบบพอเพียงพึ่งตนเองได้เป็นส่วนใหญ่ หมายถึงพึ่งตนเองในระดับท้องถิ่น หรือระดับประเทศได้ ไม่ได้แปลว่าเกษตรกรครอบครัวหนึ่งต้องทำทุกอย่างโดยไม่ซื้อหาอะไรเลย ถ้าคิดถึงพอเพียงในระดับประเทศจะเห็นได้ว่ามีความเป็นไปได้สูง แต่ทั้งนี้ก็ต้องระดมคนทั้งประเทศให้เปลี่ยนวิธีคิด เปลี่ยนวิถีชีวิต ก็ต้องช่วยกันอดออม ประหยัด รู้จักนำของรามาใช้ใหม่ มีวินัยปรับปรุงตนเอง เรียนรู้และทำงานเอาจริงเอาจังกันมากขึ้น รวมทั้งต้องสร้างจิตสำนึกเพื่อชุมชน เพื่อส่วนรวมมากขึ้น

1.1.6 บรรยากาศของความอ่อนแอในท้องถิ่นชนบท บางคนเรียกว่าความล้มเหลวของท้องถิ่นชนบท

สังคมทุกสังคมหากมองในแง่เป็นระบบหนึ่งแล้วจะพบว่า ไม่เคยหยุดนิ่งเลย แต่จะมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา บางสังคมมีทิศทางและอัตราของการเปลี่ยนแปลงตลอดจนผลกระทบที่ได้รับจากการเปลี่ยนแปลงนั้นแตกต่างกันไปบ้าง แต่สังคมมนุษย์โดยทั่วไปแล้วไม่อาจหลีกเลี่ยงต่อการเปลี่ยนแปลงได้

เทคโนโลยีทำให้เกิดระบบที่เรียกว่า อารยธรรมตะวันตก และนำมาซึ่งแนวความคิดในเรื่องความก้าวหน้า ทางวัตถุซึ่งส่งผลต่อไปยังการแข่งขันและการเป็นศัตรูคู่แข่งกันของคนในสังคมเทคโนโลยีจึงเป็นวิธีการหรือหนทางนำไปสู่จุดจบที่อาจดีหรือเลวลงก็ได้ เทคโนโลยีสังคมได้ส่งผลกระทบให้แก่ความเป็นปึกแผ่นของครอบครัวและประชากรดังนี้ คือ

ผลกระทบต่อความเป็นปึกแผ่นของครอบครัว

1. อัตราการหย่าร้างเพิ่มขึ้นในสังคมที่มีเทคโนโลยีสูง
2. หญิงมีอิสระในการทำงานมากขึ้น รวมทั้งมีสถานภาพทางสังคมสูงขึ้น
3. ครอบครัวสูญเสียหน้าที่การเลี้ยงดูเด็กแก่สถาบันอื่น
4. สามีภรรยามีการคุมกำเนิดมากขึ้น บ้านจะกลายเป็นแหล่งพักพิงที่มีความสำคัญ

น้อยลงไปทุกทีสำหรับครอบครัว

5. การเปลี่ยนแปลงลักษณะนิสัยการทำงานภายในบ้าน เพราะมีเทคโนโลยีให้ช่วยมีผลต่อการฝึกอบรมเด็กต่อทัศนคติของเด็ก และต่อค่านิยมของเด็ก เด็กจะมีเวลาห่างจากงานบ้านเพิ่มขึ้น และจะไปเพิ่มเวลาให้กับกิจกรรมของโรงเรียน ของกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ หรือแสวงหาความสนุกสนานส่วนตัวเองยิ่งขึ้น

ผลกระทบต่อประชากร ถิ่นที่อยู่อาศัย และความเป็นเมือง

1. เกิดเขตเมืองชุมชนแออัด การขยายตัวของประชากรในด้านพื้นที่อยู่อาศัยโดยปราศจากการควบคุมได้ และความอดอยาก
2. เพศสัมพันธ์กลายเป็นเรื่องอิสระเสรี และพ้นจากการห้ามได้ด้วยวิธีการหวนตัวหรือการหักท้วงอย่างไม่เป็นทางการเหมือนที่เคยเป็นมาก่อน
3. ความเป็นเมืองทำให้เกิดการโกงกิน และอาชญากรรมจากชนชั้นกลางซึ่งก่อความสูญเสียให้แก่ สังคมเป็นอย่างมาก และมากยิ่งขึ้นกว่าความสูญเสีย ที่เกิดขึ้นในอาชญากรรมมาจากชนชั้นต่ำ
4. ความเป็นเมืองทำให้เกิดรูปแบบต่าง ๆ ของอาชญากรรมทั้งที่เป็นอาชญากรรมวัยเด็ก และวัยผู้ใหญ่

1.1.7 ค่านิยมในกระแสวัฒนธรรมและสินค้าต่างประเทศ

การเปลี่ยนแปลงค่านิยมในสังคมไทยเป็นเรื่องละเอียดซับซ้อนที่ต้องอาศัยการศึกษากระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมประกอบด้วย เช่น ค่านิยมในการทำบุญถวายพระสงฆ์ด้วยทรัพย์จำนวนมากเริ่มลดลงทั้งในด้านการถวายที่ดินให้สร้างศาสนา การถวายเงินกองทุน ทั้งนี้เพราะในปัจจุบันประชาชนเริ่มเห็นความจำเป็นในการที่จะต้องช่วยเหลือสังคม ก่อสร้างโรงเรียน ศาลาประชาคม โรงพยาบาล แทนการสร้างกุฏิ วิหาร ซึ่งมีพระสงฆ์ลดน้อยลง พระสงฆ์มีค่านิยมในการศึกษาความรู้ทางโลกและทางธรรมควบคู่กันไปเพื่อการรู้เท่าทันโลก เด็กเคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่ลดลงเพราะผู้ใหญ่ไม่อาจสอนความสลับซับซ้อนแห่งปัญหาในยุคโลกาภิวัตน์ให้เด็กเข้าใจได้ ทำให้ผู้ใหญ่ไม่สามารถแสดงบทบาทผู้ใหญ่ให้การอบรมสั่งสอนได้เช่นสมัยอดีต

ความหมายของค่านิยม

คำว่า “ค่านิยม” ตรงกับภาษาอังกฤษว่า “VALUE” คำนี้แต่เดิมใช้ว่า “คุณค่า” ซึ่งหมายถึงการแสดงออกทางพฤติกรรมในทางที่ดี ไม่ดี ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติตามค่านิยมที่ดีมักได้รับบริการยกย่องว่ามีค่านิยม ค่านิยมจึงเป็นเกณฑ์มาตรฐานในการประเมินค่าพฤติกรรมของคนในสังคม ซึ่งอาจเป็นบุคคล หรือสังคมก็ได้ เป็นการตีค่า คัดสินคุณค่าของบุคคล (VALUE JUDGMENT) หากเป็นค่านิยมทางสังคมเรียกว่า Social Value สิ่งใดที่สังคมสร้างขึ้นเป็นแนวทาง

และได้รับการประเมินค่าว่าเป็นสิ่งที่ดีงามนั้น ก็เป็นที่ปรารถนาของคนในสังคม ที่อยากเดินทางให้ไปถึงจุดนั้น อยากให้มืออยากให้เกิดกับตนและครอบครัว คำที่ปรากฏในสังคมไทย ที่เป็นค่านิยมที่พบอยู่จึงมีอยู่หลากหลาย เช่น มีความรู้ มีฐานะร่ำรวย เป็นคนซื่อสัตย์ ฯลฯ

ในทางวิชาการมีผู้ให้คำจำกัดความของคำว่า “ค่านิยม” ต่าง ๆ กันเช่น

- ค่านิยมคือสิ่งที่คนสนใจ ปรารถนาจะได้ ปรารถนาจะเป็นหรือกลับกลายเป็นสิ่งที่คนบรูชายกย่อง และมีความสุขที่อยากจะได้เห็น ได้เป็นเจ้าของ
- ค่านิยมคือสิ่งที่กลุ่มสังคมหนึ่ง ๆ เห็นว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่า ควรแก่การกระทำ น่ายกย่อง

ค่านิยมอาจมาจากรสนิยมหรือจากความนิยมของบุคคลในสังคมจากความนิยมของคนใด คนหนึ่งในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หลังจากนั้นจึงค่อย ๆ แพร่กระจายกลายเป็นรสนิยมของสังคมนั้นไปก็ได้ ตัวอย่างเช่น ชายคนหนึ่งพึงพอใจกับการใช้รองเท้าซึ่งนำเข้ามาจากประเทศอิตาลี เขามีความเห็นว่ารองเท้าอิตาลีมีรูปทรงดี แข็งแรงและนำสมัย เขาจึงซื้อมาใช้ พร้อมกับโฆษณาชวนเชื่อ ไอ้อวดรองเท้าของตนกับเพื่อน ๆ ต่อมาเพื่อน ๆ เกิดความสนใจในรองเท้าซึ่งทำมาจากนอก หรือจากประเทศอิตาลีนั้นและซื้อใช้ต่อกันไป รสนิยมของบุคคลก็กลายเป็นรสนิยมของกลุ่มถ้าคนส่วนใหญ่ในสังคม เห็นคุณค่าและใช้ตามกันไปด้วยก็กลายเป็นค่านิยมไป

1.1.8 เศรษฐกิจแต่พอเพียง

เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ขณะนี้ได้รับความสนใจอย่างกว้างขวาง เรื่องนี้อาจเข้าใจยากสำหรับนักวิจัยไทย โดยเฉพาะนักเศรษฐศาสตร์ ถ้ามองในแง่วิชาการนักเศรษฐศาสตร์ไม่ค่อยสนใจ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงสนพระทัยในเรื่องเศรษฐกิจของชาติ จากการเกิดวิกฤตทางเศรษฐกิจในปี 2540 ทรงมีพระราชปณิธานอันแน่วแน่ที่จะช่วยให้ประชาชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ และช่วยให้ประเทศชาติมีความมั่นคงและเจริญก้าวหน้ายิ่ง ๆ ขึ้นไป (กฤษณา พันธุ์วานิช , 2543 , หน้า 25)

ค่านิยมของสังคมไทย

ณรงค์ เส็งประชา สรุปค่านิยมสังคมไทยไว้ในพื้นฐานวัฒนธรรมไทยเพื่อให้เกิดการสร้างสรรคัวัฒนธรรมอย่างน่าสนใจตอนหนึ่งว่า ค่านิยมของสังคมไทยมีมากมายและบางอย่างก็เป็นค่านิยมให้เกิดประโยชน์แก่บุคคลผู้ถือปฏิบัติ และแก่สังคมแต่บางอย่างก็อาจก่อให้เกิดผลเสียแก่สังคม เช่นค่านิยมเกี่ยวกับความหุนหัน การเชื่อถือโชคลาง ในที่นี้จะกล่าวถึงค่านิยมเด่น ๆ ของสังคมไทยบางประการ ซึ่งจะเป็นค่านิยมที่ก่อให้เกิดผลดีหรือไม่ก็ตามดังนี้

นิยมความร่ำรวยมั่งคั่งทุกคนอยากจะได้ อยากจะมีทรัพย์สิน เงินทอง รถยนต์ บ้าน ที่ดิน ฯลฯ คนที่ร่ำรวยจะเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับในสังคม คนรวยจะต้องการสิ่งใด

ยอมได้ตามประสงค์ เงินจะซื้อสิ่งต่าง ๆ ได้ ดังนั้น ทุกคนจึงต่อสู้ดิ้นรนเพื่อให้ได้มาซึ่งความ ร่ำรวย

นิยมอำนาจ คนไทยให้ความสำคัญแก่ผู้มีอำนาจ และอยากเป็นคนมีอำนาจ ถ้าตนเองไม่มีโอกาส ก็จะส่งเสริมลูกหลานของตนให้แสวงหาอำนาจ ผู้มีอำนาจในสังคมไทยส่วนใหญ่คือ ผู้มีตำแหน่งสูงในหน้าที่ราชการ ดังนั้นคนไทยจึงนิยมส่งเสริมลูกหลานให้เข้ารับราชการ นอกจากข้าราชการแล้วผู้ที่มีอำนาจอื่น ๆ ได้แก่ นักการเมือง ปัจจุบันอำนาจอาจซื้อได้ด้วยเงิน ดังจะพบได้จากการใช้เงินซื้อเสียงเพื่อให้ได้รับเลือกตั้งเป็นผู้แทนราษฎร

เคารพผู้อาวุโส ผู้อาวุโสได้แก่ ผู้ที่มีอายุมากกว่า มีคุณวุฒิสูงกว่า มีชาติสกุลสูงกว่า มีตำแหน่งสูงกว่า เช่น นักเรียนรุ่นพี่ ป้า น้า อา หม่อมเจ้า การเคารพผู้อาวุโสได้รับการปลูกฝังสืบต่อกันมาจนเป็นวิถีชีวิตที่ยังปฏิบัติกันอย่างกว้างขวาง ถ้านิยมในการเคารพผู้อาวุโสมีแนวโน้มลดลงในปัจจุบัน

รักความสนุก กิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นมักจะสอดแทรกกิจกรรมที่ก่อให้เกิดความ สนุกสนานไว้ด้วย แม้แต่งานศพก็ยังมีกิจกรรมที่แสดงถึงความรักสนุก เช่นมีการแสดงก่อนการ เผาศพ และฉลองเมื่อเผาศพเสร็จแล้ว คนไทยรักความสนุกสนานตั้งแต่เกิดไปจนตาย เริ่มตั้งแต่ งานฉลองวันเกิด งานฉลองวันแต่งงาน จนถึงงานเผาศพ

บริโภคนิยมคนไทยส่วนใหญ่สนใจเรื่องการบริโภคมาก ชอบเสาะแสวงหา อาหารรับประทาน ชอบคิดปรุงอาหารแปลก ๆ รับประทาน เมื่อเกิดเกิดร้านอาหารใครพบร้าน อาหารที่มีอาหารแปลก ๆ หรือรสชาติอร่อยก็จะพากันไปรับประทานแม้จะแพงหรือไกลเข้าก็จะ พยายามไปรับประทานอาหารที่ร้านนั้น อีกสิ่งหนึ่งที่พบคือ ไม่ว่างานพิธีใด ๆ จะต้องมีการ กรรมการกินเลี้ยงอยู่เสมอแม้แต่เมื่อทำงานเสร็จ โปรแกรมหนึ่ง ๆ เรียนผ่านการศึกษาไปภาคเรียน หนึ่ง ๆ ได้รับตำแหน่งใหญ่เปลี่ยนงานใหม่ก็มีการเลี้ยงฉลองกัน

นิยมความหรูหรา ความมีหน้ามีตา ซึ่งแสดงออกโดยการแต่งตัวประกวดกัน การ จัดงานประกวดกันว่าใครจะจัดงานได้ใหญ่กว่ากัน การทำบุญว่าใครจะทำบุญมากกว่ากัน การมี เครื่องใช้ที่ทันสมัยราคาแพงไม่ให้น้อยหน้ากัน ฯลฯ

นิยมเครื่องรางของขลังและเชื่อโชคลาง การจะกระทำกิจใด ๆ มักอาศัยการดูฤกษ์ ยาม การจะไปไหนก็เช่นเดียวกัน มักนิยมนำเครื่องรางหรือการประพรมน้ำมนต์เพื่อจัดภัยต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้น หรือถ้าประสบภัยก็มักจะสะเดาะเคราะห์และขอให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ช่วยเหลือ

นิยมการทำบุญสร้างวัดปิดทองฝังลูกนิมิต โดยเชื่อว่าจะได้บุญมาในชาติหน้า คน ไทยส่วนใหญ่ต่างก็พยายามเข้าร่วมในกิจกรรมการทำบุญ แม้จะด้วยความยากลำบากก็ยอม

อย่างไรก็ตามค่านิยมนี้มีแนวโน้มลดลงเพราะสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมเปลี่ยนแปลงไป
คมมากขึ้นทรัพยากรลดลง

1.2 บริบทระดับท้องถิ่น

1.2.1 ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน กุดหัวช้าง

จากคำบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้าน กุดหัวช้าง ที่มีชีวิตอยู่เล่าว่าเมื่อก่อนปี 2480
บริเวณบ้านกุดหัวช้างเป็นป่าที่อุดมสมบูรณ์เนื้อที่ไปจนถึง 3 หมู่บ้าน คือ กุดหัวช้าง หนอง
หอย หนองสะแก เมื่อก่อนขึ้นตรงกับอำเภอขามทะเลสอ ตำบลโป่งแดง ต่อมาได้แยกตัวออกมา
เป็นตำบลโนนคำ อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา จึงแยกตัวออกเป็น 3 หมู่บ้าน สาเหตุที่ตั้งชื่อ
ว่า บ้านกุดหัวช้าง เพราะว่า เมื่อก่อนเป็นพื้นที่อุดมสมบูรณ์มากมีลำคลองไปสุด ณ ที่ตรงบริเวณ
บ้านกุดหัวช้างภาษาถิ่นเรียกว่า กุด ซึ่งแปลว่าจุดสิ้นสุด เมื่อถึงหน้าแล้งทำให้น้ำในกุดแห้งขอดชาว
บ้านจึงขุดเป็นบ่อลึกแล้วเออกระโหลกศรีษะช้าง จึงตั้งชื่อว่า บ้านกุดหัวช้างแต่นั้นมา

1.2.2 สภาพปัจจุบัน

ปัจจุบันประชากรในหมู่บ้านมีมากขึ้น ทำให้พื้นที่ส่วนใหญ่ที่ขึ้นป่าถูกทำลาย เป็นไร่
เป็นนา เป็นพื้นที่ปลูกสร้างบ้านเรือน แต่ชาวบ้านส่วนใหญ่อ่านหนังสือไม่ออก การศึกษาส่วน
ใหญ่จบ ป.4 – ม.3 เท่านั้น ส่วนคนที่จบสูงกว่านี้ก็ย้ายออกไปอยู่ที่อื่น เมื่อปี 2540 มีการก่อตั้งองค์
การบริหารส่วนตำบลขึ้น ทำให้มีการพัฒนาในด้านต่าง ๆ มากขึ้น เช่น มีประปาหมู่บ้าน ไฟฟ้า
โทรศัพท์สาธารณะ สถานีอนามัย ถนนถึงแม้จะเป็นถนนลูกรังอยู่ก็ตามแต่สะดวกกว่าเมื่อก่อน

1.2.3 ลักษณะการตั้งถิ่นฐาน

บ้านกุดหัวช้างส่วนใหญ่อยู่กันแบบเป็นกระจุก ประชาชนตั้งบ้านเรือนอยู่ร่วมกันแบบ
เครือญาติ เป็นครอบครัวใหญ่กระจายกันอยู่ทั่วไป ระยะห่างกันประมาณ 1-2 กิโลเมตร รวมกันอยู่
เป็นข่อม ๆ ข่อมละ 5-10 หลังคาเรือน ส่วนใหญ่เป็นเครือญาติกัน

1.2.4 จำนวนครัวเรือนและประชากร

การสร้างบ้านเรือนของชาวบ้านกุดหัวช้าง ส่วนมากจะเป็นบ้านไม้ชั้นเดียวได้ดูสูง ใช้
สำหรับเก็บอุปกรณ์การเกษตร ก่อสร้างแบบง่ายไม่คำนึงถึงความสวยงามมากนัก คำนึงถึง
ประโยชน์ใช้สอยเป็นส่วนใหญ่

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของประชากรจำแนกตามลักษณะของประชากร แยกตามอายุ

ลักษณะของประชากร	จำนวน (ทั้งหมด)	ร้อยละ
1. เพศ		
- ชาย	145	46
- หญิง	176	55
2. อายุ		
1 วัน - 3 ปีเต็ม	8	2.5
3ปี 1 วัน - 6 ปีเต็ม	17	5.3
6 ปี 1 วัน - 12 ปีเต็ม	62	19.3
12 ปี 1 วัน - 14 ปีเต็ม	23	7.2
14 ปี 1 วัน - 18 ปีเต็ม	18	5.6
18 ปี 1 วัน - 50 ปีเต็ม	104	32.4
50 ปี 1 วัน - 60 ปีเต็ม	59	18.4
60 ปีขึ้นไป	30	9.3

ที่มา : จากการสำรวจครัวเรือนเดือนมกราคม 2545

1.2.5 ระบบนิเวศของชุมชน

บ้านกุดหัวช้าง หมู่ที่ 4 ตำบลโนนคำ อําเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา มีอาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ จด บ้านหนองหอย ม.8 ต.โนนคำ อ.สูงเนิน จ.นครราชสีมา

ทิศใต้ จด บ้านกุดปลาแข้ง ม.1 ต.โนนคำ อ.สูงเนิน จ.นครราชสีมา

ทิศตะวันออก จด ตำบลโป่งแดง อ.ขามทะเลสอ จ.นครราชสีมา

ทิศตะวันตก จด บ้านหินคาค อ.ขามทะเลสอ จ.นครราชสีมา

1.2.6 สภาพที่ดิน

สภาพที่ดินส่วนใหญ่เป็นดินร่วนปนทรายบางที่เป็นดินทรายบางที่เป็นดินลูกรัง ไม่สามารถทำอะไรได้ ดินในพื้นที่ส่วนใหญ่อุ้มน้ำไม่ได้ทำให้ฤดูแล้งไม่มีน้ำใช้ต้องซื้อน้ำใช้หรือบางบ้านขุดน้ำบาดาลใช้ พื้นที่ส่วนใหญ่ไม่เหมาะกับการทำนาแต่เหมาะกับการทำไร่มากกว่าและอาศัยธรรมชาติช่วยในการทำเกษตร

เมื่อก่อนเป็นแม่น้ำที่ตื้นเขินไม่เพียงพอต่อความต้องการของชาวบ้านจนเมื่อปี 2542 สหกรณ์งามทะเลสองลูกคลองเพื่อเป็นแหล่งน้ำอุปโภคบริโภคแต่อยู่ห่างไกลจากชุมชนประมาณ 2 กิโลเมตร จึงได้มีการขุดลอกคลองสาธารณะเก่าเพิ่มอีก 1 แหล่งเพื่อเก็บกักน้ำไว้ใช้ในการอุปโภคบริโภค การเกษตร เมื่อปี 2544 องค์การบริหารส่วนตำบลโนนคำได้มีการขุดลอกคลองสายเก่าของหมู่บ้านที่ตื้นเขิน เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชน

ตารางที่ 2 จำนวนแหล่งน้ำและการใช้น้ำจำแนกตามแหล่งน้ำ

แหล่งน้ำ	จำนวน	การใช้น้ำ	
		ตลอดปี	ไม่ตลอดปี
บ่อน้ำตื้น	-	-	-
บ่อน้ำบาดาล	2	/	-
สระน้ำ	3	-	/
คลองน้ำ	2	-	/
ห้วย	-	-	-
หนอง	2	-	/
บึง	-	-	-
แม่น้ำ	-	-	-
ฝายกั้นน้ำ	-	-	-
เขื่อนกั้นน้ำ	-	-	-
ทะเล	-	-	-

ที่มา : จากการสำรวจเดือนมกราคม 2545

1.2.7 ระบบสาธารณูปโภค

เมื่อปี 2532 หน่วยงานราชการมาสร้างถังเก็บน้ำบาดาลพลังงานแสงอาทิตย์ ทำให้ชาวบ้านมีความสะดวกสบายในระดับหนึ่ง ต่อมาเมื่อปี 2539 เสียทำให้ชาวบ้านไม่มีน้ำใช้ไม่มีหน่วยงานไหนมาช่วยเหลือ เมื่อปี 2543 ได้รับการช่วยเหลือจากทางราชการได้มีการสร้างถังเก็บน้ำประปาขึ้นใช้ แต่ในด้านการคมนาคมไม่ค่อยสะดวกหนักลำบากมาเพราะเป็นถนนลูกรัง หน้าฝนจะลำบากมาก โดยเฉพาะนักเรียน และพนักงานบริษัทที่ทำงานในตัวอำเภอสูงเนิน ด้านโทรศัพท์สาธารณะไม่เพียงพอต่อความต้องการมีเพียงเครื่องเดียวหอดเหรียญ และที่บ้านผู้ใหญ่บ้านแต่เสียบ่อยมาก

1.2.8 ระบบสังคมวัฒนธรรม

เครือญาติ

ชาวบ้านกุดหัวช้าง โดยรวมมีความสัมพันธ์ในรูปแบบเครือญาติ พี่งพาอาศัยกัน โดยตระกูลใหญ่ ๆ ที่เห็นเด่นชัดและกระจายอยู่รอบ ๆ หมู่บ้านคือ ตระกูล การสูงเนิน, ถินสูงเนิน, ต่วนสูงเนิน นอกจากนั้นเป็นกลุ่มย่อย ๆ ที่แยกกระจายกันออกไปมีครอบครัวแต่จะมีแค่ 3 ตระกูล นี้เป็นส่วนใหญ่

1.2.9 ผู้นำและการเมืองการปกครอง

ชาวบ้านมีความเคารพผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้านและเชื่อฟังผู้นำชาวบ้าน นับถือผู้ที่ทำความดี ทำประโยชน์แก่หมู่บ้าน ในด้านต่าง ๆ ดังนี้

ด้านศาสนา

1. พระอาจารย์สรร เจ้าอาวาสวัดโคกกระเดา
2. พระอาจารย์โทน เจ้าอาวาสวัดกุดหัวช้าง

ด้านการศึกษา

1. อาจารย์ไพฑูรย์ สมรัมย์ อาจารย์โรงเรียนกุดหัวช้าง
2. อาจารย์สุรชัย เข้มกาญจนวัฒน์ อาจารย์โรงเรียนกุดหัวช้าง

ผู้นำชุมชนด้านต่าง ๆ

1. นายบุญญ ศรชัยแสง ดำรงตำแหน่ง ผู้ใหญ่บ้าน ประธานกรรมการกองทุน
2. นางดารณี เข้มกาญจนวัฒน์ ดำรงตำแหน่ง สมาชิก อบต. เลขานุการกองทุน ประธาน อสม.
3. นายสมจิตร เว็ดขุนทด ดำรงตำแหน่ง สมาชิก อบต. รองประธานกรรมการกองทุน กรรมการหมู่บ้าน
4. นางระเอม วกสูงเนิน ดำรงตำแหน่ง เภรัญญ์กรรมการกองทุน กรรมการหมู่บ้าน
5. นางเฉลย หวีนสูงเนิน ดำรงตำแหน่ง กรรมการกองทุนฯ กรรมการหมู่บ้าน
6. นางไสว บรรพชาติ ดำรงตำแหน่ง กรรมการกองทุนฯ กรรมการหมู่บ้าน
7. นายสมพร ต่วนสูงเนิน ดำรงตำแหน่ง กรรมการหมู่บ้าน
8. นายหทัย แซ่ตั้ง ดำรงตำแหน่ง กรรมการหมู่บ้าน
9. นายจี๊ด แดงใส ดำรงตำแหน่ง กรรมการหมู่บ้าน
10. นายนัด เดชะ ดำรงตำแหน่ง กรรมการหมู่บ้าน

1.2.10 เศรษฐกิจ

ชาวบ้านส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกร โดยเฉพาะทำไร่ข้าวโพด มันสำปะหลัง มีหอ
กึ่งหอใช้ ส่วนใหญ่ยากจน หนุ่มสาวส่วนใหญ่เข้ามาทำงานในกรุงเทพฯ จนกระทั่งมีโรงงานอุตสาหกรรมมาตั้งอยู่ที่อำเภอสูงเนิน คือ ซีเกท NK แหลมทองอุตสาหกรรม บางครอบครัวกลับมามี
บ้าน ทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น ส่วนใหญ่ชาวบ้านมีอาชีพรับจ้างทำการเกษตร เพราะส่วนใหญ่
จบการศึกษาสูงสุดแค่ ป.6 เท่านั้น

ตารางที่ 3 ครอบครัวที่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง

สิทธิ์ในที่ดินทำกิน	จำนวนครัวเรือน
จำนวน 1-5 ไร่	9
จำนวน 1-5 ไร่	12
จำนวน 1-5 ไร่	18
จำนวน 1-5 ไร่	15
50 ไร่	20
รวม	74

ที่มา : จากการสำรวจปี 2544

ที่ดินส่วนใหญ่ยังไม่ได้เอกสารสิทธิ์เป็นเพียงที่ดินจึงจ้องทำการเกษตร มีแต่เพียง
ใบสำรวจเสียดิน ๕ ไร่ จากองค์การบริหารส่วนตำบลโนนคำ ชาวบ้านจึงมีที่ดินทำกินเป็นของ
ตนเองอยู่ที่ว่า จะมากหรือน้อย

ตารางที่ 4 การประกอบอาชีพ

อาชีพ	ครอบครัว
ทำนา	8
ทำไร่	40
ค้าขาย	5
รับราชการ	2
รับจ้าง	25
รวม	74

ที่มา : จากการสำรวจปี 2545

1.2.11 วัดและประเพณี

วัดในหมู่บ้าน คือ วัดโกรกสะเดาใช้เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมไม่มีการประกอบพิธีการทางศาสนา เช่น งานบวช งานศพ มีแต่การปฏิบัติธรรมแสดงธรรมเท่านั้น ชาวบ้านทั้ง 3 หมู่บ้าน คือ หนองสะแก หนองหอย กุดหัวช้าง ใช้วัดกุดหัวช้างที่อยู่ในพื้นที่หนองหอย ประกอบพิธีกรรมทางศาสนามาร่วมกัน เช่น ประเพณี ทำบุญตักบาตร วันขึ้นปีใหม่ รดน้ำคำหัวผู้ใหญ่ วันสงกรานต์ ตักบาตรเทโว วันออกพรรษา ทอดกฐิน หลังออกพรรษา 1 เดือน

1.2.12 โรงเรียนและการศึกษา

โรงเรียนตั้งอยู่ในพื้นที่หมู่บ้านหนองหอย แต่ยังใช้ชื่อโรงเรียน กุดหัวช้างอยู่ ปัจจุบันเปิดสอนตั้งแต่ระดับอนุบาล 3-5 ขวบ และประถมศึกษาตั้งแต่ ประถมศึกษาปีที่ 1-6 เมื่อจบประถมศึกษาปีที่ 6 นักเรียนส่วนใหญ่จะเรียนที่ โรงเรียนขามทะเลสอ กับโรงเรียนโนนคำวิทยา และมีการศึกษานอกโรงเรียนมาสอนให้บริการแก่ประชาชนในตำบลโนนคำ เปิดสอนอาทิตย์ละ 1 วัน ที่สถานีอนามัยหนองหอย ในวันอาทิตย์ ผู้เรียนส่วนใหญ่เรียนเพื่อต้องการวุฒิในการไปสมัครงานโรงงานอุตสาหกรรมเท่านั้น

ตารางที่ 5 แสดงสมาชิกในหมู่บ้านกุดหัวช้างไปศึกษานอกหมู่บ้าน

ระดับการศึกษา	จำนวนคน
ระดับประถมศึกษา	76
ระดับมัธยมศึกษา	12
ศึกษาผู้ใหญ่	10
สูงกว่าระดับมัธยมศึกษา	2
รวม	102

ที่มา : จากการสำรวจเดือนมกราคม 2545

1.2.13 สุขภาพอนามัย

สุขภาพอนามัยของชาวบ้าน กุดหัวช้างดีขึ้นเพราะนโยบายของรัฐบาล 30 บาท รักษาทุกโรคพระราชทานทุกคนมีบัตรทองทุกคน และในปี 2543 ได้มีการก่อสร้างสถานีอนามัยบ้านหนองหอยขึ้น ทำให้ชาวบ้านกุดหัวช้างมีสุขภาพดีขึ้นเพราะอยู่ใกล้ เดินทางไม่ไกลเหมือนเมื่อก่อนเพียงประมาณ 1 กิโลเมตรเท่านั้น มี อสม. ที่ได้รับความรู้จากหมอประจำสถานีอนามัยคอยให้การดูแลเบื้องต้น มีกองทุนยาประจำหมู่บ้าน

2. ผลการประเมินโครงการโดยภาพรวม

ผลการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองโดยภาพรวม มีดังนี้

2.1 ผลการประเมินหน่วยระบบ A

หน่วยระบบ A คือหน่วยระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้กู้

2.1.1 ผลการประเมินปัจจัยนำเข้าของหน่วยระบบ A พบว่า

1) นโยบายของรัฐบาลเกี่ยวกับโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ จากการสัมภาษณ์และเปิดเวทีชาวบ้าน ชาวบ้านเข้าใจว่ารัฐบาลให้มาเพื่อเป็นแหล่งเงินทุนของชาวบ้านในหมู่บ้าน สำหรับลงทุนเพื่อการพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้แก่คนในหมู่บ้านให้อยู่ดีกินดี

2) เงิน 1 ล้านบาท เป็นเงินทุนให้ชาวบ้านได้กู้เพื่อไปลงทุนประกอบอาชีพ โดยมีระเบียบของกองทุนควบคุมอยู่ โดยอัตราดอกเบี้ยชาวบ้านเป็นผู้กำหนดเองและบริหารเงินด้วยตัวเองโดยการเลือกคณะกรรมการหมู่บ้านเพื่อเป็นตัวแทนดูแลเงินกองทุนเงินล้าน ก่อตั้งเมื่อวันที่ 9 กันยายน 2544 ได้รับเงินโอนเมื่อวันที่ 30 สิงหาคม 2544

3) คณะกรรมการหมู่บ้าน ประชาชนในหมู่บ้านคัดเลือกคนดี และมีคุณสมบัติปฏิบัติตนอยู่ในหลักศาสนา มีความรับผิดชอบเสียสละ มีความรักและมุ่งมั่นในการที่จะพัฒนาหมู่บ้านของตน โดยหมู่บ้านกุดหัวช้างเลือกมา 9 คน ชาย 5 คน หญิง 4 คน ดังนี้

1. นายมนูญ	ศรีชัยแสง	ประธานกองทุน
2. นายสมจิตร	เว็ดขุนทด	รองประธาน
3. นางคารุณี	แฉ่มกาญจนวัฒน์	เลขานุการ
4. นางชะเอม	วณขุนทด	เหรัญญิก
5. นางไสว	บรรพชาติ	กรรมการ
6. นางเฉลย	หวิณสูงเนิน	กรรมการ
7. นายสมนึก	ตะสันเทียะ	กรรมการ
8. นายเอนก	สนสูงเนิน	กรรมการ
9. อาจารย์ไพฑูร	สมร่าง	ที่ปรึกษากองทุน

4) ผู้กู้มีความเข้าใจและจุดประสงค์ของกองทุนหมู่บ้าน ในการที่จะนำ เงินนี้ไปทำประโยชน์ในการประกอบอาชีพ แต่ติดอยู่ระยะเวลาการชำระหนี้เร็วเกินไปสำหรับบางกิจกรรมที่ลงทุนไป เช่น เลี้ยงสัตว์ ต้องใช้เวลาประมาณ 2-3 ปี จึงจะเห็นผลตอบแทน เช่น เลี้ยงวัว เลี้ยงควาย เป็นต้น

2.12 ผลการประเมินกระบวนการของหน่วยระบบ A พบว่า

1) กระบวนการคัดเลือกผู้กู้ของกองทุน พบว่า ให้ผู้ที่ต้องการจะกู้เงินกองทุน เขียนโครงการที่จะนำเงินกู้ไปใช้ โดยผู้ที่ต้องการกู้ต้องสมัครเป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้านก่อน โดยเสียค่าสมัคร 20 บาท คณะกรรมการกองทุนจะพิจารณาโครงการที่เขียนมาพร้อมกับประวัติส่วนตัวผู้กู้ว่าจะสามารถชำระหนี้ได้หรือไม่ แล้วจึงอนุมัติให้ผู้ขอู้ ในปีแรกมีผู้กู้ทั้งสิ้น 43 ราย เป็นเงิน 756,000 บาท

2) กระบวนการทำบัญชีของกองทุน พบว่า กองทุนหมู่บ้านกุดหัวช้างมีการทำบัญชีกองทุนได้ถูกต้องและตรวจสอบได้ ดูได้จากการส่งรายงานทางบัญชีกับพัฒนากรอำเภอที่รับผิดชอบเกี่ยวกับเรื่องนี้ และธนาคารออมสินทุกเดือน เพื่อเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่าการทำบัญชีได้มีการตรวจสอบอยู่ตลอดเวลาและมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไรบ้าง

3) การจัดสรรประโยชน์ที่ได้จากกองทุน พบว่า เมื่อสิ้นปีทางบัญชีของกองทุน และได้ปิดบัญชีตามมาตรฐานการบัญชีที่รับรองโดยทั่วไปแล้ว คณะกรรมการกองทุนจะนำกำไรสุทธิมาจัดสรร ดังนี้

- (1) เป็นเงินปันผลค่าหุ้น ในอัตราร้อยละห้า
- (2) เป็นเงินประกันความเสี่ยงในอัตราร้อยละยี่สิบ
- (3) เป็นเงินเฉลี่ยคืนให้แก่ผู้กู้ในอัตราร้อยละห้า
- (4) เป็นเงินตอบแทนคณะกรรมการกองทุน ในอัตราร้อยละสิบห้า
- (5) เป็นทุนการศึกษาและการพัฒนาอาชีพของประชากรในหมู่บ้าน ในอัตราร้อยละสิบ
- (6) เป็นทุนเพื่อสมทบกองทุนในอัตราร้อยละสิบห้า
- (7) เป็นทุนเพื่อจัดสรรสวัสดิการให้แก่สมาชิกในอัตราร้อยละสิบ
- (8) เป็นทุนเพื่อสาธารณะประโยชน์ของหมู่บ้าน ในอัตราร้อยละสิบ

2.13 ผลการประเมินผลผลิตของหน่วยระบบ A แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้

1) ผลโดยตรง (Immediate Result) พบว่า

จำนวนผู้กู้ มีทั้งหมด 43 ราย เป็นเงินกู้จำนวน 756,000 บาท โดยนำไปดำเนินการประกอบอาชีพ พัฒนาอาชีพทางการเกษตร ปลูกพืช คือ มันสำปะหลัง ข้าวโพด 19 ราย รวมเงินกู้ 380,000 บาท เลี้ยงสัตว์ คือ หมู, วัว จำนวน 21 ราย รวมเงินกู้ 316,000 บาท ค้าขาย คือ ขายของชำ จำนวน 2 ราย รวมเงินกู้ 40,000 บาท การบริการช่างซ่อมรถยนต์ จำนวน 1 ราย 20,000 บาท

2) ผลกระทบโดยตรง (Direct Impact) พบว่า

ผู้ที่ได้รับเงินไปทั้งหมด 43 ราย นำเงินไปใช้ตามโครงการที่เขียนไปเพื่อของจริงแม้บางคนจะมีกำไรที่ตั้งหวังไว้ แต่บางคนขาดทุนก็มี แต่ผู้ทุกรายก็มีความเชื่อมั่นว่าจะสามารถหาเงินมาชำระหนี้ได้แน่นอน เกิดการกระจายรายได้ในหมู่บ้าน คือ มีการจ้างงานเกิดขึ้น เช่น ถางหญ้า ปลูกมัน

3) ผลกระทบโดยอ้อม (Indirect Impact) พบว่า

ชาวบ้านในหมู่บ้านมีความคิดที่จะช่วยกันรักษากองทุนหมู่บ้านให้อยู่ตลอดไป มีความสามัคคีกันโดยไม่รู้ตัว มีการเผยแพร่ ข่าวสารต่าง ๆ ในการประกอบอาชีพให้มีผลกำไรมากขึ้นจากการพบปะพูดคุยกันของกลุ่มผู้ได้ เกิดกิจการใหม่ ๆ ขึ้นในหมู่บ้านทำให้ชาวบ้านได้รับความสะดวกขึ้นกว่าแต่ก่อนคือ มีร้านซ่อมรถยนต์ มีร้านขายของชำที่มีของที่ชาวบ้านต้องการโดยไม่ต้องไปหาซื้อไกลบ้าน ชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านดีขึ้น

2.2 ผลการประเมินหน่วยระบบ B

หน่วยระบบ B คือหน่วยระบบการดำเนินงานของผู้ดูแลราย

2.2.1 ผลการประเมินบริบทเฉพาะตัวของหน่วยระบบ B พบว่า

1) ประสบการณ์ในการดำเนินงานของผู้ดูแล ผู้ดูแลส่วนใหญ่มีอาชีพหลักคือ ทำการเกษตร จึงได้ทำโครงการขอสินเชื่อในอาชีพหลักของตนเอง เพื่อพัฒนาอาชีพของตนเอง เช่น ชื่อว่า พันธุ์ดี มาเป็นพ่อพันธุ์ แม่พันธุ์ จะได้ขายได้ราคาดี เป็นที่ต้องการของตลาด เมื่อก่อนกู้ยืมจาก ธ.ก.ส. แต่ต้องมีหลักทรัพย์ค้ำประกันบางครั้งรอบครัวไม่มีหลักทรัพย์ก็ไม่สามารถกู้ได้เมื่อมี เงินกองทุนหมู่บ้านเข้ามา จึงทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของบางครอบครัวดีขึ้น

2) ผู้ดูแลใหญ่นำเงินที่นำไปพัฒนา อาชีพของตน เช่น ชื่อพันธุ์ข้าวโพดที่ดี ชื่อวัวพันธุ์ดี ชื่อหมู ชื่อเครื่องทุ่นแรงทางการเกษตร จ้างแรงงาน เช่าที่ดินทำไร่

2.2.2 ผลการประเมินปัจจัยนำเข้าของหน่วยระบบ B พบว่า

1) จำนวนเงินที่ได้จากการกู้กองทุน รายละ ไม่เกิน 20,000 บาท บางครอบครัวเพียงพอต่อการลงทุน แต่บางครอบครัวไม่พอกับการลงทุน เช่น ถ้าต้องการซื้อวัวเพิ่มเมล็ดข้าวหนึ่งราคา 10,000 – 30,000 บาท ถ้าต้องการซื้อทั้งตัวผู้และตัวเมียต้องประมาณ 20,000 – 50,000 บาท ยังไม่รวมค่าคอก อาหาร สำหรับเลี้ยงวัวและระยะเวลาการให้ลูก 1-2 ปี แต่ระยะเวลาการชำระหนี้ 1 ปี เร็วเกินไป แต่ก็ยังเป็นผลดีสำหรับการบริหารเงินกองทุน

2) ศึกษาระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติพบว่า ชาวบ้านที่นี้เก การกู้ซ้ำซ้อน คือ 1 หลังคาเรือนกู้ได้ 2 โครงการโดยทำสัญญา 2 ฉบับ ผิดต่อระเบียบของกองทุน

แห่งชาติ แต่ชาวบ้านส่วนใหญ่อาศัยอยู่เป็นครอบครัวใหญ่ และคณะกรรมการกองทุนต้องการให้มีการกระจายให้ทั่วถึง จึงต้องให้กู้ซ้ำซ้อนแต่ก็ไม่มีปัญหาในเรื่องการส่งเงินกู้แต่อย่างใด

2.2.2 ผลการประเมินกระบวนการของหน่วยระบบ B พบว่า

การทำกิจการอย่างถูกวิธีของผู้ดูแลราย พบว่า ชาวบ้านที่ขอเงินไปใช้ตรงตามวัตถุประสงค์ของโครงการ แต่มีบางรายเท่านั้นที่นำเงินไปใช้ไม่ตรงวัตถุประสงค์ของโครงการ แต่บุคคลเหล่านั้นมีความเชื่อมั่นว่าจะสามารถหาเงินมาชำระหนี้ได้ตรงตามกำหนดเวลา เพราะผู้กู้นั้นได้รับการพิจารณาจากคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านอย่างละเอียดถี่ถ้วนแล้ว

2.2.3 ผลการประเมินผลผลิตของหน่วยระบบ B พบว่า

1) ผลโดยตรง จากการที่สมาชิกได้กู้เงินไปดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ตามที่ตนเองมีประสบการณ์มาก่อนแล้ว ทำให้มีรายได้ทั้งที่เป็นตัวเงินและสิ่งของมากขึ้นกว่าเดิม เพราะว่าก่อนที่จะมีโครงการกองทุน 1 ล้านบาท เข้ามาในหมู่บ้านนั้น ได้ใช้เงินตนเองลงทุนถ้าไม่พอก็ไปกู้เงินจากนายทุนนอกระบบที่มีดอกเบี้ยแพงเมื่อได้ผลผลิตแล้ว นำเงินไปใช้หนี้แล้ว กำไรที่ได้ก็ไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่ายของครอบครัวแต่พอโครงการเข้ามาในหมู่บ้าน ขอเงินจากกองทุนหมู่บ้านไปลงทุนแล้วทำให้มีรายได้มากขึ้นกว่าเดิม เพราะว่าดอกเบี้ยต่ำกว่าเงินนอกระบบ

2) ผลกระทบโดยตรง จากการที่ผู้กู้เงินมีรายได้เพิ่มมากขึ้น กว่าเดิมนั้นผู้กู้สามารถที่จะขยายกิจการเดิมของตนเองเพิ่มขึ้น ทำให้สถานะการเงินของครอบครัวดีขึ้นกว่าเดิมก่อให้เกิดชุมชนเข้มแข็งได้

3) ผลกระทบโดยอ้อม พบว่าผู้กู้มีการพึ่งพาตนเองได้ เช่น มีความสามารถในการตัดสินใจในการดำเนินการในเรื่องต่าง ๆ ได้ดีกว่าเดิม มีศักยภาพและมีความเข้มแข็ง และดำเนินกิจการของตัวเองได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

3. ผลการทดลองวิธีการใหม่

การศึกษากรณีเฉพาะหมู่บ้านกุดหัวช้าง หมู่ที่ 4 ตำบลโนนคำ อำเภอสว่างเงิน จังหวัดนครราชสีมา ผู้ทำสารนิพนธ์ไม่ได้พบการทดลองวิธีการใหม่แต่อย่างใดชาวบ้านยังใช้วิธีการแบบเดิมอยู่

4. ผลการประมวลเทคนิควิธีทำธุรกิจของผู้กู้

จากการประมวลผลเทคนิควิธีทำธุรกิจของผู้กู้ กองทุนหมู่บ้านกุดหัวช้าง สรุปได้ดังนี้

4.1 อาชีพเกษตรกร ทำไร่มันสำปะหลัง ทำไร่ข้าวโพด บัจจัญนำเข้าได้แก่ พันธุ์มันสำปะหลัง พันธุ์ข้าวโพด กระบวนการผลิตที่ดีได้แก่ การดูแลรักษาที่ดีใส่ปุ๋ย การกำจัดศัตรูพืช วัชพืช และมี

การดูแลใส่ใจเป็นพิเศษในกรณีสภาพภูมิศาสตร์ไม่เอื้ออำนวยต่อการผลิต เมื่อมีกระบวนการผลิต ดำเนินการที่ดีเหมาะสมก่อให้เกิดผลผลิตที่มีคุณภาพเป็นที่น่าพอใจของลูกค้าและตลาด

4.2 อาชีพเลี้ยงสัตว์ บัณฑิตนำเข้าที่ตีได้แก่ พันธุ์วัวนม วัวเนื้อ พันธุ์ไก่ชน ไก่พื้นเมือง พันธุ์หมู ที่เป็นที่ต้องการของตลาด อาหารสำเร็จรูป ทำให้โตเร็วยิ่งขึ้น ขายได้ราคาดี ก่อให้เกิดประโยชน์ สูงสุดต่อผู้ประกอบการ

5. ผลอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นจากโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

5.1 ผลที่เกิดจากการมีระเบียบกองทุนหมู่บ้าน พบว่า ประชาชนรู้จักการมีระเบียบ วินัย เคารพ กฎเกณฑ์ ปฏิบัติตามเสียงส่วนใหญ่การอยู่ร่วมกัน

5.2 ผลที่เกิดจากการมีคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน พบว่า ประชาชนรู้จักการทำงานร่วมกัน เป็นหมู่คณะ การเสียสละเพื่อส่วนรวม

5.3 ผลที่เกิดจากเงินฝากสัจจะ พบว่า ประชาชนมีนิสัยรักการออมมากขึ้น

6. สรุปการบรรลุวัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ

6.1 การบรรลุวัตถุประสงค์ของการทำสารนิพนธ์

6.1.1 การเกิดกองทุนพบว่า กองทุนหมู่บ้าน 1 ล้านบาท สามารถพัฒนาอาชีพมีการสร้าง รายได้ ประชาชนรู้มีความเข้าใจเกี่ยวกับกองทุนเป็นอย่างดี มีผู้สนับสนุนให้เกิดกองทุน มีสมาชิก ในชุมชนให้ความร่วมมือสมัครเป็นสมาชิกกองทุน

6.1.2 ระบบบริหารกองทุน พบว่า มีคณะกรรมการบริหารกองทุน จำนวน 9 คน เป็นชาย 5 คน หญิง 4 คน คณะกรรมการจะช่วยกันสร้างระเบียบกองทุนขึ้นมา เมื่อผ่านการเห็นชอบของ สมาชิกและจะทำการบริหารและปฏิบัติไปตามนั้น ซึ่งการดำเนินงานของคณะกรรมการมีดังนี้ เช่น มีการประชุมคณะกรรมการ การรับสมาชิก การจัดทำบัญชี การรับฝากเงิน ในส่วนที่เกี่ยวกับการ พัฒนาตัดสินใจในการปล่อยเงินกู้ การพิจารณาเงินกู้ และการแบ่งหน้าที่กันอย่างชัดเจน

6.1.3 การเรียนรู้การพึ่งพาตนเอง พบว่า มีความเข้าใจในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง มีการ ปฏิบัติงานให้เหมาะสมกับสภาพความเป็นอยู่ตามชนบท มีความรู้ความเข้าใจในการประกอบกิจการ และสามารถนำความรู้ที่มีอยู่ไปใช้ให้เกิดกับประโยชน์ต่อตนเอง ให้ครอบครัวมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น พึ่งพาตนเองได้ในระดับหนึ่งโดยอาศัย ภูมิปัญญาท้องถิ่น ใช้ในการประกอบกิจการ อีกทางหนึ่ง

6.1.4 การสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ พบว่า มีการกระตุ้นให้มีภูมิคุ้มกันระดับกองทุน โดยรวม มีภูมิคุ้มกันระดับกิจการของผู้ดูแลแต่ละคน โดยที่ผู้ดูแลแต่ละคนมีความคิดในการดำเนินการ ประกอบอาชีพโดยไม่คำนึงถึงการบริโภคเองและมีตลาดที่แน่นอน

6.1.5 การมีศักยภาพและมีความเข้มแข็ง พบว่า เนื่องจากรัฐบาลมีนโยบายการสร้างงาน สร้างรายได้ให้กับประชาชนโดยให้มีกองทุนหมู่บ้าน หมู่บ้านละ 1 ล้านบาท เพื่อเป็นแหล่งเงินทุน ให้กับประชาชนในการประกอบกิจการภายในหมู่บ้าน เมื่อชาวบ้านมีเงินทุนในการประกอบกิจการแล้ว ทำให้ประชาชนไม่ต้องอพยพออกไปทำงานต่างถิ่น ทำให้เกิดการสร้างงาน สร้างรายได้ ให้กับชุมชนมากขึ้น มีการร่วมมือกันทำงาน แก้ไขและรับผลประโยชน์ร่วมกัน ทำให้ชุมชนมีศักยภาพในการพึ่งตนเอง

6.2 ปัจจัยด้านบวกและด้านลบที่ส่งเสริมและขัดขวางการบรรลุวัตถุประสงค์ พบว่า

6.2.1 ปัจจัยด้านบวก พบดังนี้

- 1) การมีส่วนร่วมในการจัดตั้งกองทุน ชาวบ้านในหมู่บ้าน कुछหัวช้างให้ความร่วมมือ ร่วมใจในการจัดตั้งกองทุนให้เกิดขึ้น เพื่อเป็นทุนหมุนเวียนใช้ในการประกอบอาชีพ ภายในหมู่บ้าน
- 2) บ้าน कुछหัวช้างเคยได้รับกองทุนต่าง ๆ มาแล้วจึงนำปัญหาที่พบมาใช้กับกองทุนหมู่บ้าน

6.2.2 ปัจจัยด้านลบ

คณะกรรมการและสมาชิกกองทุนไม่ค่อยเข้าใจในระเบียบกองทุนมากนัก

6.3 การเกิดองค์กรเครือข่ายของการเรียน พบว่า

สมาชิกจากกลุ่มอาชีพต่าง ๆ มีการเกื้อหนุนกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ทั้งด้านความรู้ ความวิชาการ และความรู้ในการปฏิบัติงาน โดยมีการจัดเวทีประชาคมระดับหมู่บ้าน และระดับตำบล มีการระดมความคิดเพื่อนำมาพัฒนาอาชีพ

6.4 ความเข้มแข็งของชุมชน

6.4.1 ความเข้มแข็งของชุมชนตามที่กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

- 1) สมาชิกในชุมชนมีความสามัคคี
- 2) สมาชิกในชุมชนมีความซื่อสัตย์
- 3) ชุมชนยกย่องคนทำความดี
- 4) สมาชิกในชุมชนมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
- 5) สมาชิกในชุมชนมีโอกาสหาความรู้
- 6) สมาชิกในชุมชนมีอาชีพสามารถเลี้ยงครอบครัวได้

7) ครอบครัวในชุมชนมีความอบอุ่นอยู่พร้อมหน้ารักใคร่ปรองดองกัน
 8) ในชุมชนมีการรวมตัวตั้งกลุ่มองค์กรประชาชน
 9) ในชุมชนมีการรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกชุมชนเป็นประจำ โดยการประชุม หรือเสวนา

10) ในชุมชนมีการช่วยเหลือเด็ก สตรี คนชรา คนพิการ และผู้ด้อยโอกาส
 11) ในชุมชนมีผู้นำที่มีคุณธรรม ยุติธรรม
 12) ในชุมชนสามารถร่วมกันแก้ปัญหาของชุมชน ได้โดยมีแผนงานที่คิดโดยสมาชิกในชุมชน

6.4.2 ความเข้มแข็งของชุมชนตามทัศนะของประชาชนในท้องถิ่น พบว่า

- 1) ครอบครัวมีความอบอุ่นอยู่กันพร้อมหน้า พ่อ แม่ ลูก
- 2) ชาวบ้านในชุมชนมีความสามัคคี
- 3) ผู้นำมีความซื่อสัตย์ ยุติธรรม มีความรู้ความสามารถ เป็นนักพัฒนา
- 4) คนในชุมชนมีอาชีพ การงานที่มั่นคง
- 5) ชาวชนไม่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

จากการติดตามผลการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้าน กุดหัวช้าง หมู่ที่ 4 ตำบลโนนคำ อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา สรุปได้ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ

- 1.1 เพื่อศึกษาสภาพกองทุนหมู่บ้าน กุดหัวช้าง หมู่ที่ 4 ตำบลโนนคำ อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา
- 1.2 เพื่อศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง รวมทั้งข้อมูลของหมู่บ้านที่เป็นระบบและมีประสิทธิภาพ
- 1.3 เพื่อศึกษาปัจจัยด้านบวกที่ส่งผลดีในการดำเนินการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองและปัจจัยด้านลบที่ก่อให้เกิดปัญหา
- 1.4 เพื่อให้ได้ตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชนในทัศนะของประชาชนพื้นที่เป้าหมาย
- 1.5 เพื่อเสนอแนะแนวทางการเสริมสร้างความเข้มแข็งของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

2. วิธีดำเนินการ

- 2.1 ศึกษาวัตถุประสงค์ หลักการ เป้าหมายของนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ
- 2.2 ศึกษาสภาพการดำเนินงาน การบริหารจัดการกองทุน สมาชิกกองทุนของหมู่บ้านและชุมชนเมือง
- 2.3 เก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ จากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิและแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ
- 2.4 นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ทั้ง 2 แหล่งมาทำการประเมิน โดยใช้รูปแบบของชีพีโมเดล
- 2.5 สรุปผลการประเมินและข้อเสนอแนะ

3. ผลการดำเนินการ

- 3.1 การบริหารกองทุนของกรรมการหมู่บ้านกุดหัวช้าง ตั้งแต่เริ่มก่อตั้งจนถึงปัจจุบันมีเพียงปัญหาเล็กน้อย ซึ่งสามารถแก้ไขได้ ส่วนใหญ่แล้วคณะกรรมการกองทุนยังไม่เข้าใจขั้นตอนการดำเนินการของกองทุนเท่าที่ควร แต่ก็สามารถบริหารกองทุนให้ดำเนินการได้ด้วยดี

3.2 จำนวนเงินที่ได้จากการกู้ยืมทางคณะกรรมการ ได้พิจารณาจัดสรรและอนุมัติ วงเงินกู้ ให้ผู้ขอกู้ตามความเหมาะสมและตามความสามารถในการดำเนินการของโครงการที่ขอกู้ ซึ่งได้รับความเห็นชอบจากสมาชิกกองทุน เพื่อให้เกิดความโปร่งใสและความยุติธรรม

3.3 กระบวนการคัดเลือกผู้กู้ พบว่าคณะกรรมการกองทุน ได้มีการคัดเลือกผู้กู้ที่มาเสนอโครงการขอกู้เงินจากกองทุนหมู่บ้าน โดยได้พิจารณาจากความเหมาะสมของโครงการขอกู้เงินจากกองทุนหมู่บ้าน โดยได้พิจารณาจากความเหมาะสมของโครงการ ศักยภาพในการชำระหนี้ มีความประพฤติที่เหมาะสม ยุติธรรม เพื่อให้ได้มาซึ่งการจัดสรรเงิน 1 ล้านบาทให้เกิดประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ของรัฐบาล

3.4 กระบวนการจัดทำบัญชีของกองทุน พบว่า คณะกรรมการกองทุนที่มีหน้าที่รับผิดชอบด้านบัญชี ได้มีการจัดทำบัญชีได้ถูกต้อง ครบถ้วนตามแบบที่ทางคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองแห่งชาติ กำหนดทุกอย่าง

3.5 สมาชิกผู้กู้เงินสามารถนำเงินที่ขอกู้ไปลงทุนตามโครงการที่ขอกู้ได้แต่ยังมีสมาชิกอีกบางส่วนได้ใช้เงินที่ขอกู้ไม่ถูกต้องตามวัตถุประสงค์ของโครงการที่ขอกู้

3.6 โครงการของผู้กู้แต่ละราย เป็นโครงการเดิมที่เคยปฏิบัติกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ยังไม่มีโครงการใหม่ ๆ เข้ามา ทั้งนี้ เพราะชาวบ้านไม่มีประสบการณ์ในการดำเนินงานเลยไม่กล้าที่จะลงทุน และไม่มีผู้แนะนำอาชีพใหม่ ๆ ที่เหมาะสมกับชาวบ้าน

4. อภิปรายผล

1. การบรรลุวัตถุประสงค์ของกองทุนหมู่บ้านกุดหัวช้าง ระบุทั้ง 5 ข้อ ได้แก่

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 การเกิดกองทุนหมู่บ้าน กุดหัวช้าง เกิดจากความร่วมมือของคนในชุมชนและมีแนวโน้มที่คนในชุมชนจะมีส่วนร่วมมากขึ้น

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การมีระบบการบริหารกองทุนหมู่บ้าน กุดหัวช้าง มีการจัดโครงสร้างองค์กรอย่างชัดเจน มีการตั้งคณะกรรมการบริหารกองทุนและมีการแบ่งหน้าที่การทำงานอย่างถูกต้อง

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 การมีการเรียนรู้เพื่อการพึ่งพาตนเองของกองทุนหมู่บ้านกุดหัวช้างเปิดโอกาสให้คนในชุมชนมีการแลกเปลี่ยน การเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ แต่ยังไม่ถึงขั้นพึ่งตนเองได้ทั้งหมด ยังต้องอาศัยความร่วมมือจากชุมชนภายนอก

วัตถุประสงค์ข้อที่ 4 การสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมของคนในชุมชนกองทุนหมู่บ้านกุดหัวช้าง ไม่มีการรวมกลุ่มสร้างอาชีพใหม่ในหมู่บ้าน

วัตถุประสงค์ข้อที่ 5 การมีศักยภาพและความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่นของคนในชุมชนบ้านกุดหัวช้าง มีความซื่อสัตย์ ร่วมมือร่วมใจ มีความสามัคคีเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

2. ปัจจัยที่ก่อให้เกิดผลบวกและผลลบ

2.1 ปัจจัยด้านบวก

2.1.1 คนในชุมชนได้อาศัยประสบการณ์ที่เคยเกิดเกี่ยวกับการประกอบอาชีพของตนเองและของคนอื่น ทั้งที่เกิดความสำเร็จและความล้มเหลว มาปรับปรุงแก้ไขธุรกิจของตนเองและของเพื่อนบ้านให้ดีขึ้นกว่าเดิม

2.1.2 ชาวบ้านบางกลุ่มได้ศึกษาข้อมูลและวิธีดำเนินการจากผู้ที่เคยประสบความสำเร็จมาก่อน แล้วนำมาประกอบอาชีพเป็นของตนเอง

2.2 ปัจจัยด้านลบ

2.2.1 ชาวบ้านยังมีสภาพเป็นลูกหนี้ของธนาคารเพื่อการเกษตร สหกรณ์ และนายทุนนอกระบบที่อัตราดอกเบี้ยค่อนข้างสูง ทำให้ขาดเงินทุนหมุนเวียน เพราะเงินส่วนหนึ่งต้องนำไปชำระหนี้ทำให้ไม่สามารถดำเนินกิจการให้เติบโตได้ในระยะเวลาอันสั้น

2.2.2 การที่สมาชิกบางส่วนที่นำเงินไปใช้ไม่ตรงตามวัตถุประสงค์ของโครงการเมื่อถึงเวลาชำระหนี้ อาจไม่มีเงินมาชำระได้ ก่อให้เกิดภาระหนี้แก่ชาวบ้านกลุ่มนี้เป็นผลให้ชุมชนอ่อนแอได้

3. การเกิดองค์กรเครือข่ายการเรียนรู้

จากการปฏิบัติงานภาคสนาม ผู้วิจัยได้สร้างเครือข่ายองค์กรย่อยภายในชุมชน ได้แก่ กลุ่มสมาชิก ประกอบอาชีพ ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ องค์กรแห่งการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพและความเข้มแข็งแก่การดำเนินโครงการตลอดจนการสร้างเครือข่ายกับองค์กรภายนอกชุมชน

4. ตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชนในทัศนะของประชาชนพื้นที่เป้าหมาย

คนในชุมชนมีครอบครัวที่อบอุ่นอยู่พร้อมหน้าพ่อแม่ลูก รู้จักหน้าที่ของตนเอง มีความเสียสละและเห็นอกเห็นใจกัน ชาวบ้านไม่อพยพออกไปทำงานต่างถิ่น มีอาชีพที่มั่นคง มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินและอยู่ในชุมชนอย่างมีความสุข

5. ผลโดยตรงกับผลกระทบต่าง ๆ

5.1 ผลโดยตรง (Immediate Result) เมื่อเวลาผ่านไปประมาณ 10 เดือน สมาชิกบางคนที่ถูกเงินไปดำเนินการสามารถก่อให้เกิดรายได้และสามารถนำเงินส่งคืนกองทุนทั้งเงินต้นทุนและดอกเบี้ย ทำให้สามารถขยายกิจการให้เติบโต ส่งผลกองทุนหมู่บ้านเติบโตได้อีกต่อไป

5.2 ผลกระทบโดยตรง (Direct Impact) สมาชิกผู้กู้เงินได้นำเงินไปดำเนินการตามโครงการ สามารถปลดเปลื้องภาระหนี้สินได้และเพิ่มศักยภาพในการประกอบอาชีพและสร้างฐานะทางเศรษฐกิจให้เข้มแข็งขึ้นกว่าแต่ก่อน

5.3 ผลกระทบโดยอ้อม (Indirect Impact) ประชาชนในชุมชนทำให้สมาชิกในชุมชนมีงานทำ ไม่อพยพไปทำงานต่างถิ่น ก่อให้เกิดสันติสุขในชุมชน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะการบริหารจัดการกองทุนกุดหัวช้างที่ควรปรับปรุงแก้ไข คือ

ข้อเสนอแนะที่ 1 อยากให้หน่วยงานของรัฐบาลออกมาส่งเสริมพัฒนาศักยภาพการบริหารงานของคณะกรรมการหมู่บ้านให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

ข้อเสนอแนะที่ 2 การทำงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน ยังไม่มีการกำหนดเวลาที่แน่นอน ไม่มีผลตอบแทน จึงทำให้คณะกรรมการล่าช้าไม่เป็นระบบ ขาดแรงจูงใจในการทำงาน

2. ข้อเสนอแนะนำเงินกู้ไปพัฒนากิจการอาชีพของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านกุดหัวช้างคือ

ข้อเสนอแนะที่ 1 อยากให้ทางกองทุนมีข้อบังคับหรือบทลงโทษที่แน่นอนสำหรับลงโทษกับบุคคลที่ใช้เงินไม่ตรงตามวัตถุประสงค์ของโครงการที่ขอกู้

ข้อเสนอแนะที่ 2 อยากให้ตัวแทนทางรัฐบาลเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองออกสำรวจการใช้เงินของสมาชิกที่ขอกู้ เพื่อกระตุ้นให้ผู้กู้ตระหนักถึงนโยบายของกองทุนและเห็นความสำคัญของกองทุน

บรรณานุกรม

กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักงานมาตรฐานการศึกษา(2545)ชุดสารนิพนธ์. **ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง**

เอง. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ

คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, สำนักงาน. 2544. **คู่มือการดำเนินงาน**

สำหรับคณะกรรมการสนับสนุนและติดตามการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านระดับ

จังหวัดและอำเภอเพื่อเตรียมการจัดตั้ง และดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง.

คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, สำนักงาน. 2544. **คู่มือสำหรับประชาชน**

เพื่อเตรียมการจัดตั้งและดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง. กรุงเทพฯ : โรง

พิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, สำนักงาน. 2544. **ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วย**

คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง พ.ศ.2544 และแก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 2) พ.ศ.2544

ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่ง

ชาติว่าด้วยการจัดตั้ง และบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ.2544

และแก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 2) พ.ศ.2544. กรุงเทพฯ : บริษัท สหพัฒน์ การพิมพ์จำกัด.

คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านกุดหัวช้าง 2544. **ระเบียบข้อบังคับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน**

กุดหัวช้าง. นครราชสีมา.

เฉลียว บุรีภักดี และคณะ. 2544. **ชุดวิชาการวิจัยชุมชน.** พิมพ์ครั้งที่ 1 นนทบุรี : บริษัท เอส.อาร์.

พรินต์ติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด.

บุญธรรม กิจประชาบริสุทธี. 2543. **การวิจัย การวัดและการประเมินผล.** พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ :

โรงพิมพ์ศรีอนันต์.

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี, 2544. **คู่มือนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตการจัดการ**

และการประเมินโครงการ. นครราชสีมา

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์(บรรณาธิการ). 2544. **รวมบทความทางการประเมินโครงการ.** พิมพ์ครั้งที่ 6

ฉบับปรับปรุงเพิ่มเติม : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เยาวดี วิบูลย์ศรี. 2525 **การประเมินโครงการ.** พิมพ์ครั้งที่ 1 : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย